

AVALIKU/AVATUD E-TOIMIKU (AET) LÄHTEANALÜÜS

Visioon, kasutusjuhud ja lähteanalüüs

Registrite ja Infosüsteemide Keskus
Õiguskaitse infosüsteemide Osakond

Registrite ja Infosüsteemide Keskus
august 2006 Tallinn

Sisukord

1.	SISSEJUHATUS	6
1.1	AETi olemus ja eesmärk	7
1.2	Suunatus isikutele	9
1.3	Suunatus professionaalsele kasutajale - juristile ja eksperdile	10
2.	2. Teenuste üldine jaotus	11
3.	Kasutajagruppide jagunemine teenuste vahel	15
4.	Ligipääsud teenustele	16
4.1	Autentimine	16
4.2	Kasutamistingimustega nõustumine	16
4.3	Isiku registreerimine toimiku menetlusosaliseks E-toimiku klientsüsteemis	16
4.4	Isik on menetlusosaline	17
4.5	Asutuse volikiri, esindamine	17
4.6	Volitamine, volitumine, edasivolitamine, volituse tühistamine, taandamine, taandamine	17
4.7	Kutseühenduste andmete õigena hoidmine	18
4.8	Tasulised AET teenused ja kohtukulude tasumine	18
5.	Õigused	20
5.1	Üldine „oma toimiku õigus”	20
5.2	Ligipääsuõigus sõltuvalt ostetud teenustest või kutsenimetusest	20
5.3	AET vaatlejaõigus	20
6.	AET teenused	22
6.1	Oma toimikud, menetluse metaandmed ja seotud dokumendid	22
6.2	Dokumendi lisamine toimikusse ja mitmepoolne allkirjastamine	24
6.3	Dokumendi esitamine blanketilt või kasutades AET viisarit	25
6.4	Teated toimikusse saabuvast, e-posti ja SMSi teel	27
6.5	Menetluskulud, riigi õigusabi ja menetlusabi taotlused AETis	28
6.5.1	Menetluskulude registreerimine	28
6.5.2	Riigi Õigusabi (RÕA) taotlemine	28
6.5.3	Riigi õigusabi registreerimine	29
6.5.4	Advokaadi taotlus osutatud RÕA väljamaksmiseks	29
6.5.5	Menetlusabi taotlus menetluskulude kandmiseks	30
6.6	Tõendite ja ekspertiiside taotlemine, teabenõude esitamine	31
6.7	Asja järeltoimigud	31
6.8	Menetlusstatistika ja menetlusinfo	32
6.9	Menetluses osalemine digitaalselt - kokkuvõte	32
7.	AET Pro teenused	34
7.1	AET Pro bürooteenus	34
7.2	Toimiku WIKI kasutamise võimalus, kas isikliku või kõigile menetlusosalistele nähtava	35
7.2.1	Kalender ja töö küsimine	36
7.3	Asjade haldamine ja otsimine	36
8.	AET lisateenused	38
8.1	Teenuse küsimine menetlejalt	38
8.2	Kohustusregistri teenused	38
9.	AET EKSPERT	40

9.1	Ekspertid ja ekspertiisi tellimine.....	40
10.	AET PRO VÄÄRTEOMENETLEJALE	42
10.1	Väärteomenetlus AETis.....	42
10.2	Kaebus väärteomenetleja otsuse peale.....	42
11.	AET PRO Lahendid	43
11.1	AET ja Digesta integreerimine	43
11.2	Digesta lisafunktsionaalsus	43
12.	PUUTUMUS TEISTE INFOSÜSTEEMIDEGA.....	46
12.1	Puutumus E-Toimiku klientsüsteemidega- POLIS.....	46
12.2	Äriregister, riigiasutuste register	47
12.3	Rahvastikuregister ja isikuandmed	47
12.4	Ametlikud teadaanded	48
12.5	Seotus kohtueelse menetlusega	48
12.6	Üldised nõuded E-Toimiku klientsüsteemidele	49
12.6.1	Funktsionaalsed alustamisvormid.....	49
12.7	Nõuded kohtute infosüsteemile -- KISile	50
12.8	Nõuded riiklikule kriminaalmenetlusregitsrile - KRMRile.....	50
13.	AET realisatsiooniplaani komponendid	52
14.	Kokkuvõte	54
1.	LISA: Menetluskulude loetelu:	56
2.	LISA: AET esimese versiooni esmased nõuded	59
3.	LISA: Märksõnade tähendused.....	63
4.	LISA: Kasutatud allikmaterjal	65

1. SISSEJUHATUS

AET on E-toimiku klientsüsteem, mis teeb oma valmiskujul E-Toimikus sisalduvad materjalid kättesaadavaks kodanikule ja professionaalsele juristile või muule isikule, kes on seotud erinevate menetlustega kuid ei ole menetleva asutuse töötaja. Tinglikku nimetust „AET” võib lahti seletada kui avalik E-Toimik või kui avatud E-Toimik.

Vajaduse käesoleva analüüsi järgi on tinginud olukord, kus riiklikul tasemel on asunud teostama integreeritud menetlussüsteemi E-Toimik projekti vastavalt Vabariigi valitsuse otsusele 29.09.2005.a.. Vastava projekti põhieesmärk on kohtuasju menetlevate organisatsioonide kasutatavate infosüsteemide liitmine ühtsesse menetlussüsteemi. E-Toimiku rakendusplaani üheks suuremaks puuduseks on seni olnud olukord, kus üldpildist on menetlevate asutuste kõrval puudunud klient-infosüsteem, mis teeb E-Toimiku sisu kättesaadavaks menetlusosalistele ehk tavakodanikule ning neid esindavatele juristidele-advokaatidele. Käesolev analüüs ja võimalik realiseerimisotsus likvideerib vastava puuduse.

Lisaks majanduslikele ja organisatsioonilistele põhjustele AETi kasutuselevõtuks võib esmase põhjusena AETi teostamiseks välja tuua asjaolu, et loodav süsteem tagab (loob võimaluse) poolte võrdse kohtlemise menetluses ja teeb E-Toimiku sisu ühtviisi kättesaadavaks nii süüdistajale, kohtule kui ka protsessiosalisele või tema esindajale.

AET sarnaste rakenduste loomine on olnud kavas erinevate infosüsteemide projektides - näiteks Kohtute Infosüsteemi (KIS) projektis oli ette nähtud esindajate ja tavakodanike ligipääs KISi. Kriminaalmenetlusregistri osas planeeriti analoogilisi lahendusi. Politsei infosüsteemide täiendamisel on keskendunud ka tavakodaniku ligipääsu võimaldamisele politseiasutuste menetlusinfosüsteemis sisalduvale infole.

E-Toimiku realiseerimise taustal kaotavad senised kodanike või esindajate menetlussüsteemi ligipääsule suunatud projektid oma mõtte juhul kui nende projektide eesmärgid ja funktsionaalsust ei realiseerita koos E-Toimikuga. Seega on kujunenud sobiv hetk täiendavate kodanikuteenuste loomiseks õiguskaitsevaldkonnas ja AET rakendamiseks E-Toimiku baasil.

Läbiviidud analüüsi ulatus ei ole piiratud võimaliku AET realiseerimisplaani - esitatud mõtted on küllaltki lennukad, kuna eesmärgiks oli analüüsida kõiki võimalikke AETi süsteemi kaudu pakutavaid teenuseid. Seega on käesolev analüüs kohati äärmiselt visioneeriv ning seda eesmärgiga näidata võimalusi ka süsteemi tulevasteks ja kaugemateks arenguteks.

Analüüsi peamine eesmärk on anda otsustajatele võimalus hinnata projekti teostatavust ja vajadust ning anda võimalus kujundada ülevaade projekti realiseerimisega seotud riskidest ja kasust.

Käesoleva analüüsi täiendavad eesmärgid on:

- anda täpsustatud visioon selle kohta, kuidas E-toimikus sisalduvat informatsiooni ja andmeid jagada menetlusosalistega uue E-toimiku klient-infosüsteemi AET loomisega;
- anda ülevaade E-toimikuga liitunud süsteemide (esialgu kohtute infosüsteem, POLIS ja KRMR) toimikute menetluste nõuetest ja protsessidest ja seostest kavandatava infosüsteemiga;

- loetleda kasutusjuhud tavakodanikest AET kasutajate jaoks;
- loetleda kasutusjuhud professionaalse õigusteenuse osutaja või temaga seotud isikute jaoks;
- tuua välja, milliseid funktsioone peaks ja milliseid võiks AET sisaldada.
- Käsolev analüüs peab looma võimalused detailse IT analüüsi koostamiseks ning AET rakendusprojekti planeerimiseks, rakendusprojekti siseselt arendusprioriteetide valimiseks ja edasiliikumiseks detailsete AET nõuete kirjeldamise juurde.

Käesoleva analüüsi eesmärkide hulka ei kuulunud:

- võimalike AET teenuste tasustamisstrateegiatega hindamine ja koostamine ning sellest tulenev tasuvusanalüüs teenusepakkuja seisukohast;
- AET rakendamisega kaasneva kokkuhoiu ja võimaliku riigiametite tööprotsesside optimeerimisest tuleneva majandusliku kasu hindamine;
- AET rakendamisega seotud võimalikest otsustest (näiteks riigi õigusabi osutamise aruannete täitmine üksnes täiselektroniliselt) tulenev kasu haldusstruktuurile ja kaasnev kokkuvõtte või mõju.
- Osades, mis on langenud analüüsi täpsema skoobi alt välja, on antud koostajate poolt üksnes esialgsed hinnangud - näiteks on näidatud ära tööprotsesside osad, mida AET võimaldab optimeerida, samas ei ole kaalutud ega täpsemalt analüüsitud optimeeringu ja meetodivaliku adekvaatsust. Võimalike AET lisateenuste puhul on toodud üksnes ettepanekuna võimalused nende tasuliseks muutmiseks, samas ei ole analüüsitud teenuste realiseerimise majanduslikku efektiivsust. Analüüsi koostajad leiavad, et AET rakendamisega seotud majanduslikud ja haldusorganisatsiooni puudutavad aspektid ning tasuvusküsimused võivad vajada täiendavaid analüüse.

Analüüsi osana on välja toodud soovitused AET projekti realiseerimiseks ning tervikprojekti jaotamiseks realiseerimisetappidesse. Seejuures on lähtutud põhimõttest, et minimaalse tööga oleks saavutatav maksimaalne kasu. Selliselt teeb analüüsimeeskond ettepaneku realiseerida AET esmalt tsiviilmenetluses, millest saadav kasu on suurim menetlevale organisatsioonile.

Analüüsi teostamise käigus on koondatud ja analüüsitud senistes infosüsteemide projektides esitatud nõuded avalike teenuste loomiseks. Samuti on peetud töökoosolekuid seotud asutuste esindajatega (Advokatuur, JM KO, JM EÕT, JM KPO, Politseiamet) ning lisaks on esitatud ka originaalseid uusi ideid uute teenuste rakendamiseks.

Analüüs on kandvas osas koostatud Registrite ja Infosüsteemide Keskuse (RIK) koostööpartneri Heidi Rajamäe poolt, kes on varem töötanud Justiitsministeeriumis kohtute infosüsteemi KIS peatellijana. Täiendavalt on oma panuse andnud RIK õiguskaitse infosüsteemide osakonna töötajad Eva-Maria Artus, Tatjana Matjas, Kristi Koger. Analüüsi koostamist on juhtinud RIK õiguskaitse infosüsteemide osakonna juhataja Karl Laas. Kriitilise pilguga on analüüsi läbi vaadanud E-Toimiku projekti analüütik Viljar Tina.

1.1 AETi olemus ja eesmärk

AET on veebipõhine infosüsteem, mis võimaldab menetlusosalisele ja tema esindajale digitaalset osalemist kohtu, politsei, prokuratuuri (ja tulevikus ehk ka teiste asutuste) menetlustes.

AET on üks E-toimiku klientinfosüsteeme. E-Toimik on integreeritud infosüsteem, mis ühendab omavahel politsei, prokuratuuri, kohtute ja teiste menetlejate infosüsteeme tagades tsentraalse menetlusinfo (dokumendid, metainfo) hoidmise ja edastamise õigustatud isikutele läbi nenede kasutatavate klientinfosüsteemide.

Üks peamisi AETi loomise põhjendusi on menetlusseadustikest tulenev printsiip tagada protsessiosaliste võrdne kohtlemine menetluse kestel. Prokuröridel on olemas ligipääs KIS-i ning selliselt on juba praegu loodud olukord, kus kohtumenetluses on kaitsja prokuröriiga võrreldes vähem informeeritud.

Tulevikueesmärgiks on AETi kaudu teha menetlusosalistele kättesaadavaks autentne dokumentide andmebaas - st. et AETi kaudu kättesaadavad dokumendid, nende jõustumismärked jms. omaksid ka juriidilist tähendust (nt dokumendile on alla kirjutanud dokumendi täitnud isik ja dokumendi otsustamiseks/vastutamiseks pädev isik). Näiteks saaks sellisel juhul dokumentide autentsust kontrollida vajadusel interneti kaudu. See eeldab aga E-toimiku klientsüsteemide kasutajaorganisatsioonide suurt pingutust andmekvaliteedi tagamise osas. Hetkel pole näiteks kohtute infosüsteemi andmete kvaliteet kohtulahendite jõustumise märke kohta veel piisav täielikuks üleminekuks digitaalsele ja õiguslikku toetumist võimaldavale toimikule.

AETi rakendamine aitab iseenesest kaasa E-toimiku klientsüsteemide andmekvaliteedi parandamisele. AETist saab peamine platvorm info vahetamiseks menetlusosaliste, nende esindajate ja menetleja organisatsiooni vahel. Selle tulemusena avaldavad AETi kasutajad menetlevale organisatsioonile (kohus, prokuratuur, politsei jt) ning justiitsüsteemi- või korrakaitseorganisatsioonisisestele kontrollorganitele survet andmekvaliteedi parandamiseks. Selline surve saab õigusliku tähenduse AET põhimääruse ja tulevikus ka võimalike muude regulatsioonide kaudu (võimalik E-Toimiku seadus). Sellisena võivad oma andmekvaliteedis AETi rakendamisel kõik E-toimiku klientsüsteemid ja neid kasutavad organisatsioonid; lisaks rahuldatakse avalikku nõudlust teabe ja lihtsustatud osalemisvajaduse järgi.

AETi kasutamine toob kaasa kulude kokkuhoiu menetlevas organisatsioonis, mis on seotud:

1. Sissetulevate asjade registreerimise ja menetlusosaliste sisestamisega infosüsteemi, asja alustamisega seotud kannete tegemisega menetlussüsteemides. Antud osas säilib kontrollivajadus, kaob dubleeriv andmesisestamine erinevate menetlusasutuste kantseleide poolt;
2. Kantseleitööga kirjavahetuse korraldamisel - kirjade registreerimine, dokumentide vastuvõtmine ja edastamine asutusesisesele pädevale menetlejale muutub lihtsamaks ja kaob kohati täielikult. Näiteks kui hetkel tegeleb kuni neli inimest (prokuratuuri ja kohtu näitel), ühe dokumendi vastuvõtmisega kantseleist, selle toimetamisega menetleja kätte ning asetamisega asja toimikusse, siis AET kasutuselevõtu puhul asetab menetlusosaline tema poolt esitatava menetludokumendi piltlikult väljendades otse asja toimikusse;
3. Lahendite, kirjade ja kutsete kättetoimetamisega või kättetoimetamise võimatusega seotud lisakulud kaovad täielikult eeldusel, et kasutajatele muudetakse AET kui infoedastuskanal nende nõusolekul vastavalt kasutustingimustele või seaduslikule regulatsioonile kohustuslikuks;
4. Toimikute tutvumisega seotud ametnike tööaja kadu väheneb osaliselt, kuna toimiku materjalidega on võimalik tutvuda AET kaudu;
5. Istungiaegade planeerimisvead kaovad osaliselt, kuna on tagatud infovahetus kasutaja/menetlusosalise vabade kellaaegade kohta;

6. Kohtukantseleide ajakulu seoses lahendite kättetoimetamisega kaob osaliselt või täielikult olenevalt valitud tehnoloogilisest ja juriidilisest lahendusest;
7. Kohtukulude arvestus ja riigi õigusabi kuluarvestus muutub jälgitavaks ja nende täitmine lihtsustub juhul kui vastavad rakendused luua AETi. Samuti kaob manuaalse töö vajadus seoses kohtukulude ja riigi õigusabiga.
8. Riigitulude ja riigi poolt väljanõutavate summade väljamõistmine ja nende üle arvepidamine lihtsustub oluliselt juhul kui vastavad rakendused planeeritakse AETi osana.
9. Juhul kui AET katab kogu vääртеomenetluse registreerimise võimalused paraneb ülevaade erinevate vääртеomenetlejate otsustest ning lihtsustub nende hilisem menetlemine. Täpne statistika võimaldab materiaalõiguse senisest paremat analüüsi.

10. Hinnanguliselt võib väita, et AET kasutamine ja edasine üleminek täisdigitaalsele toimikule (mis eeldab AETi rakendamist) vähendab olenevalt valitud rakendusstrateegiast kohtute ja prokuratuuri kantseleide töökoormust 20-50% ning menetlemisega seotud ametnike töökoormust 10-25%. Arvestades tervikliku E-toimiku rakendamise mõjuga, võivad töökoormuse vähenemised kantseleiametnike puhul ulatuda 70%-ni ja asjade menetlusega seotud abipersonali puhul 50%ni.

Töö iseloomu osas toimub AET kasutuselevõtu tulemusena väiksemat laadi muudatus - varasem andmete manuaalne sisestamine, mida tihti tehti menetlevates organisatsioonides dubleerivalt, asendub andmesisestuse kontrolliga, mis võtab ametnikel vähem aega.

Menetlejatele tähendab AETi kasutuselevõtt ennekõike kiirest infovahetusest ja info kättesaadavusest kõikide menetlusega seotud isikute vahel kokkuhoidu menetluskiiruses ja menetlustoimingute suuremat adekvaatsust, mille mõlema kasutegurit on rahas pea võimatu hinnata.

Lisaks sellele lihtsustub riigi õigusabiks kulutatud summade üle arvepidamine (juhul kui võetakse vastu otsus vastava arvestuse pidamise muutmiseks täiselektroniliseks).

Süsteemiarenduse seisukohalt kaasneb AETi kasutuselevõtuga täiendav oluline sääst tulenevalt AET funktsionaalsusest. Nimelt esitatakse käesolevas dokumendis ka seisukoht, et AET võiks olla süsteem, mis vahendab E-Toimikus sisalduvaid menetlusi ja nende andmeid praeguste menetlussüsteemide vaatlejatele (Õiguskantsler, Vabariigi Presidendi Kantselei jt.). Selliselt säästetakse süsteemiarenduses oluliselt aega ja raha, mis vastasel korral kulutataks huvitatud ametkondade vaatlejastaatuses ligipääsude loomisele E-toimiku kõikidesse või mõnedesse klientsüsteemidesse.

1.2 Suunatus isikutele

AET on E-toimiku klientsüsteem, mille kasutajateks on menetlusosalised - kõik isikud, näiteks tavakodanikud, kes tahavad infot neid puudutavate menetluste kohta või soovivad alustada mõnda kohtuasja - näiteks esitada elektrooniliselt elatise taotlust või maksekäsuavaldust. Isikute all tuleb mõista nii füüsilisi kui juriidilisi isikuid ja juriidiliste isikutega võrdsustatud isikuid, asutusi. AETi kasutajateks võivad olla ka välismaalased, juhul kui neil on enda autentimiseks vajalikud vahendid.

AET eesmärgiks on väljastada E-toimikus sisalduvat informatsiooni menetlusosalistele veebi kaudu, arvestades isikute potentsiaalseid vajadusi asja menetluses. Eesmärk on info parema liikumise saavutamine asja menetleja (kohtu, prokuratuuri või uurimisasutuse) ja menetlusosalise või tema esindaja vahel, paberdokumentide ja posti saatmiskulude vältimine. Nimetatud eesmärkide saavutamisel väheneb ka menetleja ja menetlust juhtiva organisatsiooni töömaht.

1.3 Suunatus professionaalsele kasutajale - juristile ja eksperdile

AETi eesmärgiks on professionaalse juristi vajadusi arvestades muuta info kasutamist ja edastamist menetluses otstarbekamaks.

Otstarbekam info liikumine seisneb järgmises:

- toimik (selle dokumendid ja metaandmed) tehakse elektrooniliselt kättesaadavaks
- pöördumine menetleja poole on võimalik elektrooniliselt ning sellega ei kaasne täiendavat töötlusvajadust menetleva asutuse kantselei poolt
- elektroonilised tagasiteated dokumentide kättesaamisest ja menetlustähtaegadest

Nagu allpoolt toodud, võiks AET kasutajaks olla ka eksperdid, va riigi need eksperdid, kes on E-toimikuga seotud juba oma infosüsteemi kaudu (nt Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus kasutab POLISi). Siinjuures on oluline rõhutada, et täiendavate kasutajagruppide liitmisel E-toimiku kasutajate (klientsüsteemide) juurde tuleb igakordselt hinnata, kas kasutajagrupid liita läbi mõne olemasoleva klientsüsteemi või kasutada selleks universaalsemat rakendust - AETi.

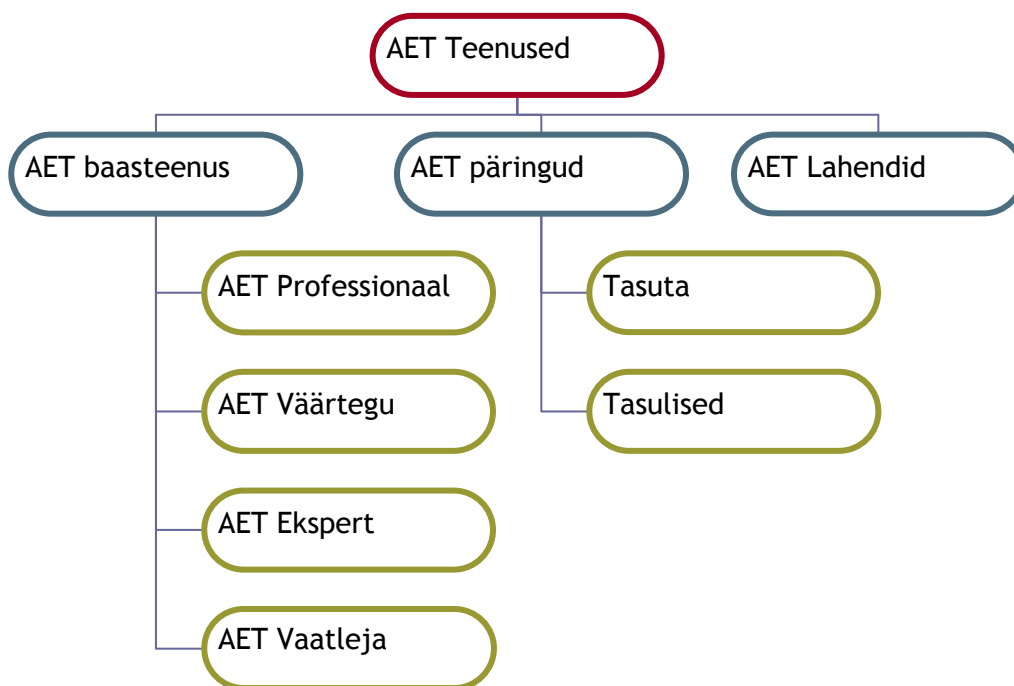
Professionaalsele kasutajale luuakse AETis mitmeid täiendavaid funktsioone, mis teevad AET kasutamise atraktiivsemaks ning rahuldavad professionaalide lisavajadusi. Siia alla kuuluvad näiteks dokumentide (lahendite) katalogiseerimine, märksõnastamise funktsioonid, menetluse wiki (teadetetahvli) loomise võimalus, lahendite kommentaaride ja kokkuvõtete kasutamise võimalus.

2. 2. Teenuste üldine jaotus

AET teenused jagunevad üldiselt kaheks. Esiteks eraisikutele mõeldud teenus AET, mis on tasuta ja kättesaadav igale kodanikule. Edaspidi nimetatakse vastavat teenust käesolevas dokumendis AET baasteenuseks. AET baasteenust võib kasutada ka õigusala professionaal, kuid AET Pro annab talle tema erialaseks tööks vajalikud lisavõimalused. AET Pro koosneb tasulistest teenustest, mis muudab menetluses digitaalse osalemise veelgi mugavamaks ja inforikkamaks.

Kuigi AET baasteenused on tasuta võib AET baasteenus *vahendada* ka tasulisi teenuseid. Näiteks päringud tasulistesse registritesse ja registriandmete väljavõtted.

AET teenuste jagunemist ja käesolevas analüüsis esitatud ettepanekuid AET baaselementide loomiseks iseloomustab alljärgnev tabel:

Tabelis toodud teenusgruppide juurde kuulub edasiselt analüüsis kirjeldatud funktsionaalsus.

AET baasteenuse kasutusjuhud:

- *Autentimine, kasutamistingimustega nõustumine;*
- *kohtusse pöördumine hagi, avalduse või kaebusega (sh menetlusosaliste andmete täitmine, asja kategooria ja liigi määramine jne), menetluspoolte isikuandmete ja kontaktide märkimine;*
- *kohtusse pöördumine eeltäidetud blanketilt, näiteks maksekäsu blanketid jt.;*

- kohtuasja eelregistreerimine (eesmärgiga saada menetluspoole kohta rahvastikuregistrist või muudest andmebaasidest andmeid või muul põhjusel - näiteks tulenevalt soovist asja kauem ette valmistada);
- kohtuasjas dokumentide digitaalne saatmine elektrooniliselt allkirjastatuna - taotlused, taandused, kviitungid, vastused, täiendused jne.;
- dokumendi mitmepoolne redigeerimine ja kinnitamine;
- oma asjade nägemine (menetluses olevate asjade nimekiri);
- Asja lahendite ja kõigi teiste dokumentide nägemine, muu asja info nägemine, sh asjaga seotud ametlike teadaannete nägemine, helisalvestise kuulamine;
- hagilt/avalduselt riigilõivu/kautsjoni tasumine, kohtukulude (nt ekspertiisi) ettetasumine ilma, et kohtule peaks saatma sellekohase tõendi. Toimub läbi internetipanga automatiseeritult eeltäidetud andmetega. Sama menetluse kestel tasutud maksetega;
- edasikaebamine lahenditele (apellatsioon, määruskaebus, kassatsioon);
- kohtukulude registreerimine; sh RÕA-ga seotud toimingud, blanketiseeritud kohtukulude või tasude taotlused;
- menetlusosalise esinduse määramine - volitamine, volitumine, edasivolitamine;
- tõendite (nt ekspertiisi, tuludeklaratsiooni) tellimine või väljanõudmine läbi interneti, vajadusel kohtu kinnituse või abiga;

AET baasteenuse vahendatud tasulised teenused:

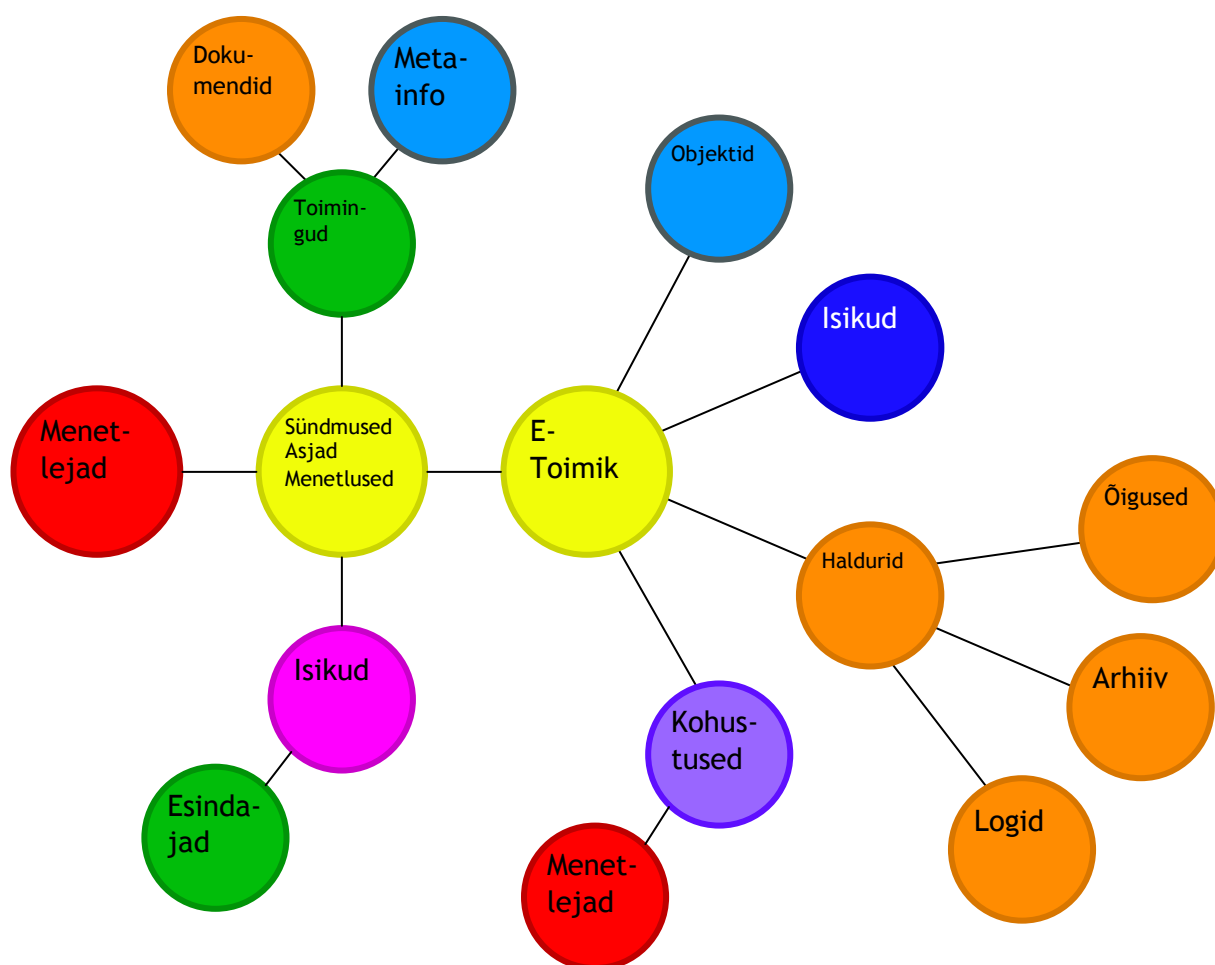
menetluspoole kohta rahvastikuregistrist või äriregistrist andmete saamine

AET Pro kasutusjuhud:

- automaatteavitused lähenevast menetlustähtajast, istungist jne e-postkasti või SMSiga telefonile;
- kohtuasjas igasuguse tagasiside saamine (e-postkasti või SMS-iga telefonile): laekumisteed, dokumentide saabumine/saatmine kohtuasjas;
- istungi kutse saamine, oma istungite kalendri nägemine välistatud istungiaegade märkimisega (nt puhkus)
- toimiku WIKI võimalus - asja kohta nõ kalendri pidamine tähtsate sündmustega koos vabasündmuse lisamise võimalusega. WIKI on kas kõigile menetlusosalistele ja menetlejale nähtav või isiklik
- lisablankettide kasutamise võimalus, näiteks võlausaldajate üldkoosoleku blankett pankrotimenetluses, oma blankettide koostamise võimalus;
- spetsiaalsed alustamis-ekraanivormid, lisaks oma asjade nägemisele veel „oma lahendite” vorm. Oma lahendite või asjade märksõnastamise, kommenteerimise, katalogiseerimise ehk liigendamise ja muud võimalused. Vastav funktsionaalsus luuakse nii üksikisikule kui ka bürooüleseks kasutamiseks;
- professionaalsete juristidele loodud keskkond lahenditest, lahendite abstraktidest, otsingust - seal lahendite märksõnastamise, hindamise ja kommenteerimise, soovitamise võimalused;
- asjade statistika, büroostatistika asjade metainfo alusel. Näiteks karistusstatistika, haginõuete/taotluste/kaebuste rahuldamise statistika;
- võimalus tellida kogu toimik digitaalkujule ligipääsetavana internetist;
- võimalus tellida jõustumismärkega lahendi saatmine postiga bürosse;
- teise menetluspoole täitemenetluses olevate tasumata nõuete nägemine;
- büroosisene volitamine toimingute tegemiseks näiteks advokaadi või juriidilise osakonna juhataja nimel;
- Dokumendihaldus ja dokumendi versioonihaldus, menetlusrajad kohtudokumentide ettevalmistamiseks;
- Väljavõtted volitustest, klientidest, asjadest.

AET teenuste seotus teiste E-Toimiku klientsüsteemidega AET rakendamine on edukaim kui süsteem ehitatakse E-Toimiku tehnoloogial põhinevalt - selliselt vahetab AET ühe E-Toimiku klientsüsteemina otse infot E-Toimikuga, mille kaudu vastav informatsioon on kättesaadav kõikidele teistele klientsüsteemidele ja menetlusega seotud isikutele. Piltlikult öeldes vaatavad kõik menetlusega seotud isikud sellisel juhul ühte ja sama digitaalset toimikut.

Alljärgnevalt E-Toimiku loogiline struktuur:

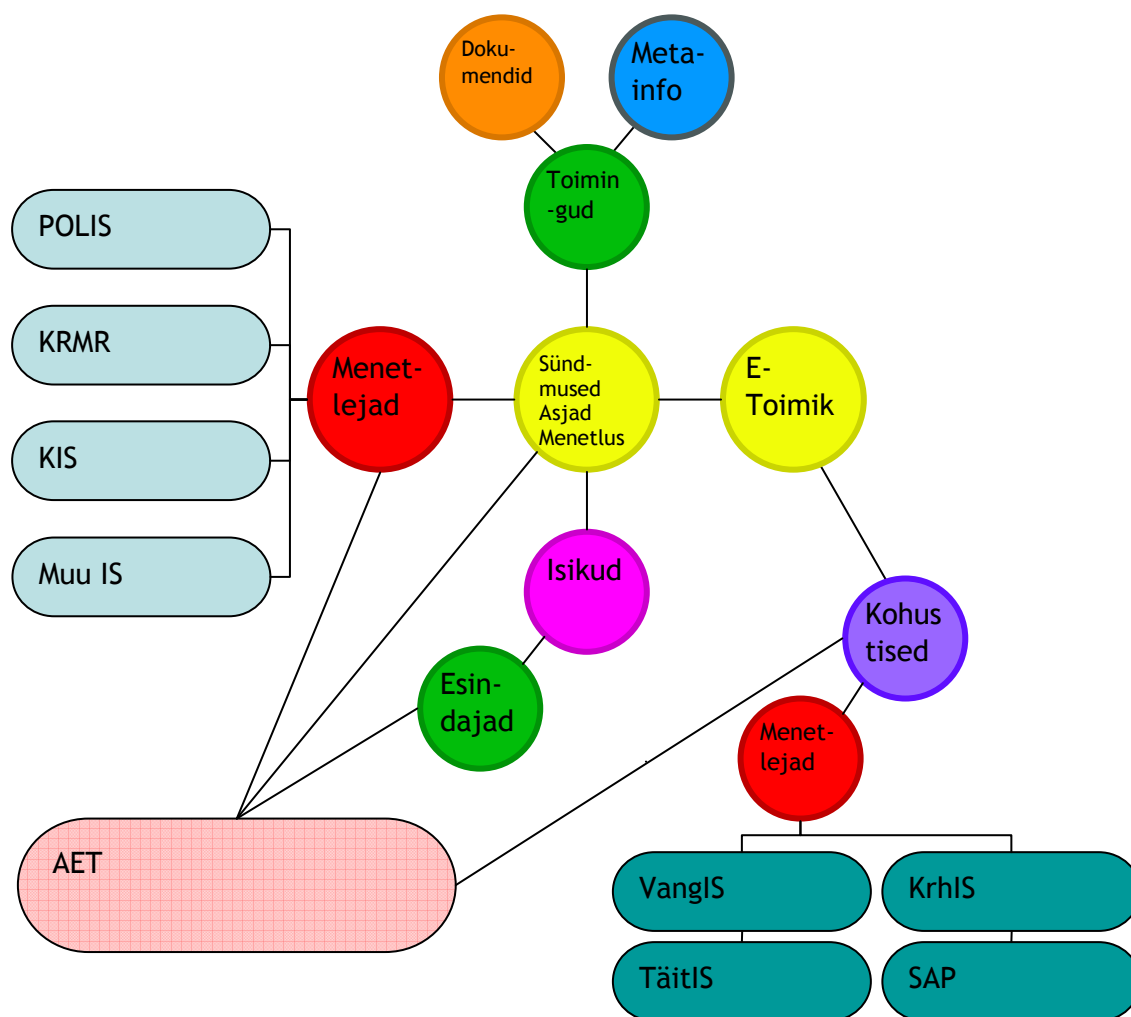
E-Toimiku loogilises ülesehituses on kaks kihti (antud tabelis poolt):

1. Vasakul on kujutatud menetlustega seotud info (sisaldab menettelejat, isikuid, toiminguid), mis moodustab põhilise osa E-Toimiku andmekooslusest ja teenindab E-Toimikus sisalduvaid menetlusi ning klientsüsteeme;
2. Tabelis paremal on kujutatud E-Toimikule omased funktsionaalsused, mis moodustuvad või on loodud E-Toimiku osana - sellised funktsioonid on seotud E-Toimiku haldamisega, E-Toimikusse kantud isikute ja andmeobjektidega seotud päringutega teistesse infosüsteemidesse ning menetluste tulemusena tekkivate kohustustega, mis sisalduvad E-Toimiku loogiliseks osaks olevas kohustusteregistris.

Vastavalt esitatud joonisele liidestuvad klientsüsteemid otse menetluste juures olevate menetlejate kaudu (tabeli vasak pool) E-Toimikuga. Näiteks liidestuvad sealtkaudu POLIS, KRMR ja KIS.

Kohustusregistri kaudu liidestuvad sellised klientsüsteemid nagu VangIS, TäitIS ja KrhIS.

AETi eripära seisneb selles, et ta liitub E-Toimikuga nägemaks nii kohustusregistri kui teiste klientsüsteemide kaudu esitatud infot. Samuti võib AET olla ideaalis näiteks ka väärtetöömehelise läbiviimise keskkonnaks või eksperdi kui menetleja poolt kasutatavaks infosüsteemiks.

3. Kasutajagruppide jagunemine teenuste vahel

AET rakendamisel nähakse täpsemalt ette kõikide loodavate teenuste kasutusala ja isikute grupid, kes vastavaid teenuseid kasutada saavad. Alljärgnevalt ülevaade AET kasutajagruppidest ja nende poolt kasutatavatest teenustest.

Asjaga seotud toimingud	Kasutajagrupp
Oma menetluste vaatamine	isikud ja esindajad
Kohtuasja eelregistreerimine ja kohtuasja alustamine	isikud (tsiviilkohtumenetluse teovõimelised) ja esindajad
Dokumendi lisamine	Menetlusosaline
Andmete esitamine ja täiendamine	Menetlusosaline, isikud
Ühendus e-postkastiga, SMSiga	Menetlusosaline
Blanketilt taotluse täitmine	menetlusosaline, esindaja
Eriteenuse küsimine, nt kinnitatud kohtulahend, toimiku digitaliseerimine	Menetlusosaline
Volitamine ja edasivolitamine	Menetlusosaline
Volitumine	Advokaadid
Registrite päringud	Menetlusosaline või tema esindaja
Töendite, ekspertiiside tellimine	Menetlusosaline
AET Väärteomenetleja	
Väärteomenetluse andmete ja dokumentide sisestamine	Väärteomenetleja
Kaebuse esitamine kohtuvälise väärteomenetleja otsuse peale	Menetlusosaline või tema esindaja
Muud teenused	
Vaatlemisteenus	Riigiametnikud, kes kasutavad süsteemi spetsialiseeritud infosüsteemi puudumisel või kuna see ei ole seotud E-Toimikuga
AET Pro Lahendid	isikud, professionaalsed kasutajad
Bürooteenused	isikud, professionaalsed kasutajad, elkõige juriidilised isikud
Kutseühenduse andmete õigena hoidmine	kutseühendused või IS haldur
Menetlusstatistika vaatamine	isikud, professionaalsed kasutajad, riigiametid
Teabenõue	isikud, professionaalsed kasutajad
Ametlikud teadaanded	Isikud, kohtuasjades oma menetluste sees vastavate andmete nägemine ja teadete lisamine

4. Ligipääsud teenustele

Ligipääs AETile annab kohtu- või muule menetlusele menetlusosalise või tema esindaja vaate. Menetlejatele on mõeldud nende spetsiaalsed klientsüsteemid.

4.1 Autentimine

Ligipääsu üldine funktsionaalsus - AETi teenustele ligipääsemiseks on vajalik autentimine internetipanga või riigiportaali kaudu või ID-kaardi abil.

Ligipääsud AETile ja tema teenustele jagunevad laias laastus kaheks: eraisikud - üldjuhul AET baasteenus, asutused - enamasti AET Pro. Asutuse puhul on vajalik täiendav kasutajaõiguste kontroll. Asutuse puhul on võimalik ning teatud juhtudel vajalik ka süsteemi kasutusõiguse edasivolitamise loomine süsteemisiseselt.

4.2 Kasutamistingimustega nõustumine

Enne AET kasutamissoiguste saamist peab kasutaja läbi lugema kasutamistingimused ning kinnitama nõustumise nendega. Käesolevas analüüsis on iga teenuse juures ära toodud, millised peamised kasutamistingimused on vajalikud.

Logimistest - kui klientsüsteemide riskikasutamine toimub läbi E-toimiku, siis on otstarbekas andmete kasutamise logimine E-toimiku osaks teha. On iseseisvaid protseduure, millele tuleb AET tellimisel logimine lisada (kasutamine, mis ei kajastu E-toimikus).

4.3 Isiku registreerimine toimiku menetlusosaliseks E-toimiku klientsüsteemis

E-toimikuga liitunud klientsüsteemide menetluses on asjad. Asjade menetlemisel moodustatakse toimikuid. Näiteks kriminaalasjas moodustatakse eeluurimistoimik ja kohtutoimik. Menetlused toimuvad igas asjas vastavalt asjas esitatud kaebuste või apellatsioonide arvule. Näiteks ühes kohtuasjas esitatav apellatsioonikaebus loob uue menetluse. E-toimiku kontseptsiooni järgi on tegemist siiski ühe ja sama toimikuga, võib öelda, et toimik võrdub asjaga.

Asjadega on seotud isikud, keda tavaliselt nimetatakse menetlusosalisteks ja teisteks menetluses osalevateks isikuteks. Käesolevas dokumendis ei ole mõtet menetlusosalistel ja teistel menetluses osalevatel isikutel vahet teha, parema loetavuse huvides nimetatakse neid üksnes menetlusosalisteks. Analüüs eristab menetlusosalist ja menetlejat. Menetleja on asja menetlemist juhtiv organisatsioon ja selle ametnik.

AETi tellijal tuleb detailsemalt ette näha ning liidestatavate klientsüsteemide tellijatega kooskõlastada, mis ajast ja mis tingimustel toimiku menetlusosaline saab toimikut AETi kaudu näha juhul kui asi ei ole algselt AETi kaudu sisestatud. Üldjoontes on menetlusosalistele ligipääsude andmine selge ja üheselt mõistetav, kuid näiteks ajutisest pankrotihaldurist ei pruugi saada pankrotihaldur. Seega tuleb üle vaatata ka menetlusosaliste infosüsteemi ligipääsu lõppemise küsimused. Seega siit tuleneb nõue, et

E-toimiku klientsüsteemid peavad saama menetlusosalise ligipääsu läbi AETi asja materjalidele mingist ajahetkest lõpetada või peatada.

4.4 Isik on menetlusosaline

Isik on üldjuhul juba menetlusosaline või ta registreeritakse selleks asja alustamisega. AETi kasutaja saab alustada vaid kohtuasja (mitte kriminaalasja, väärteoasja).

Riigiasutuste ligipääs oma kohtuasjade menetlemiseks. Riigiasutused, kes osalevad kohtumenetluses protsessiosalisena või kaasatud isikuna saavad jälgida nende kohtumenetlusi samadel alustel, mis teisedki protsessiosalised.

Väärteomenetlusi menetlevatele asutustele (va politsei, kellel on oma süsteem) luuakse ligipääs AET Pro osana, mis tagab vastavates asjades digitaalselt kaebuste menetlemise.

4.5 Asutuse volikiri, esindamine

AETis on kasutajatena eristatud asutuse esindusõigusega isikud, juhatuse liikmed. Need on isikud, kes võivad oma asutuse töötajatele (või professionaalsetele esindajatele) anda volitusi ligipääsuks asjade juurde. Kontrollimise meetodiks on äriregistri kandelt pärit info juhatuse liikmete kohta ja selle kohta, kas nad võivad esindada organisatsiooni üksi või üksnes koos.

4.6 Volitamine, volitumine, edasivolitamine, volituse tühistamine, taandumine, taandamine

Volitamine. Menetlusosaline saab ennast esindama volitada teise isiku. Volitatav võib olla kas füüsiline või juriidiline isik. Volitus võib olla kas üldvolitus või volitus ainult ühes asjas esindamiseks. Asutuse töötaja volitus on käsitletav üldvolitusena.

Volitamiseega on tegu näiteks ka siis kui kohtunik või muu pädev esindaja määrab näiteks riigi õigusabi andma õigustatud advokaadi või kohus määrab näiteks ajutise pankrotihalduri.

Edasivolitamine. Volitatu (esindaja) saab edasivolitamise õiguse omamise puhul volitust edasi volitada.

Volitumine. Teatud kutsenimetustega kasutajatel on võimalus ennast ise menetlusosaliseks registreerida. Nendeks on pankrotihalduri tunnistusega kasutaja ja advokaadid. Vastavad juhud ja nendega seotud tutvumised andmetega tuleb süsteemis registreerida vältimaks info väärkasutust. Selline volitus ei ole mitte kunagi üldvolitus. Kasutusjuhtumiks on näiteks olukord, kus klient pöördub advokaadi poole pooleiolevas kohtuasjas ja tahab talle võimaldada ligipääsu toimikule.

Volituse tühistamine. Volitust, edasivolitust või volitumist saab tühistada volitaja või edasivolitaja (volitatu kes on volituse edasi andnud). See tähendab, et esindaja kui menetlusosalise staatus on lõpetatud kas ühes asjas või mitmetes asjades, olenevalt kas tegemist on volitusega asjas või üldvolitusega.

Taandamine. Seaduses sätestatud juhtudel saab AETi kaudu esitada taanduse. Taanduse saab esitada peale menetlusosaliste ka menetleja vastu. Vabateksti lahter on vajalik põhjenduse märkimise jaoks. Täpsemal tellimisel tuleb täpselt igas menetlusseaduses sätestatud juhud kaardistada - kes (millise menetlusosalise liigiga isik) saab esitada taanduse ja kes mitte.

Volitus jaguneb:

- seadusest tulenev volitus
- lepinguline volitus (hõlmab RÕA)
- „töötaja” volitus

Seadusest tulenevat volitust saab lõpetada vaid menetleja (alaealise või piiratud teovõimega isiku puhul) või lõpeb see juriidiliste isikute puhul registriinfo andmetest tulenevalt (juhatuse liige ei ole enam juhatuse liige).

Menetlusosalise antud volikirja saab lõpetada ka elektrooniliselt AETis, kellaajaliselt fikseeritakse volituse lõpp ning samas peab salvestama ka selle toiminguga (volituse lõpetamise) täpse aja.

4.7 Kutseühenduste andmete õigena hoidmine

Advokatuur, Notarite Koda, Kohtutäiturite Koda jt omavad ühesuguseid toimimispõhimõtteid, nad on juristide kutseühendused. AETi tuleb ehitada kutseühendusse kuuluvate isikute autentimise süsteem, kus ainult kutseühenduse esindaja õigustega isik saab kinnitada kutseühendusse kuulumist. Kutseühendusesse kuulumistest tulenevate staatuste saamine on võimalik ka otse kutseühendustelt või näiteks tema eksamikomisjonilt. Samuti on vajalikud kutse peatamise, kutsetunnistuse äravõtmine jne funktsioonid. Selles võib näha kasu eelkõige E-toimiku teistele klientsüsteemidele ja kutseühendustele enestele, kellele oleks kättesaadav sellise funktsiooniga ajakohane info juristide kohta.

Vastav funktsionaalsus võib muidugi toimida halduri vahendusel. Nt kutsenimetuse äravõtmisel teavitatakse sellest haldurit, kes teeb vastavad muudatused ise.

4.8 Tasulised AET teenused ja kohtukulude tasumine

AETi teenused on jagatud tasulisteks ja mitte-tasulisteks. Tasu on ettenähtud kas:

- ühes toimikus teenuse kasutamise eest (tasulised päringud); või
- mingiks ajaks endale või büroole ostetud teenuse eest.

Tasustamine võib põhineda nii ühe isiku ligipääsul kui ka koosneda erineva suurusega kasutajatasudest olenevalt kasutajate arvust. Kuna teenuse võimalik tasustamine ei ole käesoleva analüüsi eesmärk, siis sellel alljärgnevalt täpsemalt ei peatuta.

Vajalikes kohtades antakse kasutajale informatsiooni teenuse ostmise või kasutamise võimaluse kohta. Näiteks on toimiku juures kirjas teenused, mida saab osta toimikule lisaks (nt [wiki](#)) ning kasutajaliidese üldvormidel on viited vormiga seotud tasulistele teenustele. Lisaks on esilehel võimalik tutvuda kõikide teenuste juhistega. Täpsem teenuste loetelu ning tasuliste lisateenuste kasutamise ulatus fikseeritakse teenuse rakendamise lõppfaasis.

Kõik kohtukulud on samuti tasutavad internetipangast. Kasutajale pakutakse eeltäidetud andmetega maksekorralduse kinnitamist ja tasumist internetipangas. Andmed saadakse kasutaja poolt eelnevalt sisestatud info põhjal (nt. kohtukulu makse blankett).

Näitlikud kasutusjuhud:

- *Hagi esitamiselt lõivu tasumine, ekspertiisi taotluse eest ekspertiisitasu maksmine. Link avab internetipanga kodulehe, kus kasutaja logib end sisse vastavalt panga nõuetele (koodikaart või muu). Seejärel ilmub kasutajale kinnitamiseks maksekorraldus. Maksekorralduse kinnitamise järel saab tagasi AETi (nö tagasi kaupmehe juurde). AETi on laekunud informatsioon tasutud kohtukulude kohta (nagu ka AET teenustasude kohta).*
- *Kohtukulude tasumine peab olema võimalik enne asja alustamist, asja menetluse kestel ning samuti pärast asja menetlemise lõpetamist. Enne asja alustamist tasutakse avalduse esitamise riigilõiv, menetluse kestel tasutakse erinevaid kulusid - samuti riigilõivu, ekspertiisitasusid, makseid kohtu deposiiti ja pärast menetluse lõppemist tuleb tasuda näiteks lõpplahendiga määratud trahve, sunnitasusid ja muid kohtukulusid.*

5. Õigused

Nii nagu E-Toimiku puhul üldiselt on ka AET puhul äärmiselt oluline tagada, et isikutel oleks juurdepääs vaid nendega tegelikult seotud kohtuasjadele ning et ligipääsu omamisel oleks nende poolt teostatavad toimingud vastavuses nende õigustega, muu hulgas ka protsessuaalsete õigustega. Keegi ei tohi näha liigseid asju.

5.1 Üldine „oma toimiku õigus”

Oma toimiku õigus tähendab, et isikul on ligipääs asja materjalidele, kus ta on menetlusosaline, sarnaselt näiteks kohutoimikuga tutvumisele. Oma toimiku õigus tuleneb ühelt poolt sellest, et kasutaja on menetlusosaline ning tema menetlusosalise staatust ei ole tühistatud ega peatatud (on kehtiv).

Teisalt võtab IS arvesse menetlusosalise liiki - nende järgi on võimalik, et tellija kirjutab erireeglid erinevateks juurdepääsudeks vastavalt menetlusliigile (vt „isik on menetlusosaline” alt).

Üldreegel on, et menetlusosaline näeb menetlusedokumentide ja kohtulahendi originaalversiooni (kui E-toimikusse on laetud vastav fail). Mitte-menetlusosaline saab kohtuasja ja selle dokumente vaadata vaid lahendi avalikust otsingust.

Tellijal tuleb ette näha, millise liigiga menetlusosalised toimikut näevad ja mis ulatuses. Näiteks - kas tunnistaja tohib näha toimikut, sh näiteks oma eelnevate ütluste protokollid või peaks tunnistaja ligipääs piirduma asjale üksnes asja üldandmete vaatega ning infoga selle kohta, millal ja mis asjaolude kohta on ta tunnistusi andma kutsutud. Tunnistajal peaks kindlasti olema võimalus esitada AET kaudu ka taotlus tunnistajatasude väljamõistmiseks.

5.2 Ligipääsuõigus sõltuvalt ostetud teenustest või kutsenimetusest

Ostetud teenus tähendab, et selle eest on makstud või on kinnitatud maksmist tulevikus. Vaid mõned lisateenused (enamik AET Pro alla mõeldud) on tasulised. Nende teenuste kasutamise õigus seatakse sõltuvusse selle eest tasumisest. Tasutakse kas ajaperioodi eest või ühes asjas kasutamise eest või nt päringu tegemise eest.

Teenuste loetelu võib sõltuda ka kasutaja kutsenimetusest. Näiteks on professionaalsetel kasutajatel (eksperdid, pankrotihaldurid, advokaadid) võimalik märkida, kas nad soovivad mingit teenust parasjagu osutada või on nad tööga ülekoormatud. Nimetatud teenused võivad samuti jaguneda täpsemalt, näiteks: advokaat - tasuta teenused on RÕA, kohtukulude registreerimine; pankrotihaldur - tasuta teenuseks on üldkoosoleku blanketi kasutamine. Advokaatidele ja pankrotihalduritele on mõeldud volitumise teenus.

5.3 AET vaatlejaõigus

See on vaatlejaõigus, mille tingimused piiravad eelkõige AET tellija ja E-Toimiku klientsüsteemide tellijad, kui ligipääs on mõistlik teha AETi kaudu. Klientsüsteemide tellijad peavad määrama E-Toimiku vaatlejate õiguste ulatuse ja nähtavad andmeobjektid.

AET vaatlejaõigus peaks lahendama senised probleemid, mis on seotud vaatlejaõigusi omavate ligipääsude loomisega senistele õiguskaitse valdkonna infosüsteemidele. Näiteks Õiguskantsleri kantselei ja Presidendi kantselei soovivad ligipääse tulenevalt neile seadusega pandud ülesannete täitmisest kõikidesse infosüsteemidesse. Juhul kui on loodud E-Toimik oleks mõistlik vastavad vajadused rahuldada tsentraalselt.

Vaatlejaõigusest võiksid olla huvitatud alljärgnevad asutused või kasutajagrupid:

- Vabariigi Presidendi Kantselei
- Õiguskantsleri Kantselei
- Riigiasutused statistika ja kontrollvajaduste teostamiseks
- Teadustööga tegelevad asutused ja institutsioonid.

Ka vaatlejate puhul on oluline nende toimingute logimine baasis. Võib kaaluda ka võimalust, kus vaatlejale näidatakse üksnes neid asju, mille vaatlemine on eelnevalt registreeritud.

6. AET teenused

6.1 Oma toimikud, menetluse metaandmed ja seotud dokumendid

AET kasutajale näidatakse süsteemi esilehel loendit temaga seotud kohtuasjadest ja kasutaja seotusest antud menetlusega. Vastav teenus on AET baasteenuse osa.

Teenuse eelduseks on, et kasutaja on registreeritud selle kohtuasja või kriminaalasja menetlusosaliseks või on kasutaja ise alustanud vastava kohtuasja. Juhendmaterjal peab olema kasutajale lihtsasti kättesaadav.

Kasutaja näeb AETis oma kohtuasja kohta, kus ta on menetlusosaline, järgmist:

- toimiku dokumente, kusjuures peab saama alla laadida faile ja kuulata helisalvestisi
- kriminaalasja andmeid
- Isikustatud süüteoosseis(ud)
- Episoodide andmeid
- Kohtueelse uurimise dokumente
- kohtuasja menetlusi loogilises nimistus ning menetluste olulisemaid andmeid:
- menetluse alguskuupäev
- menetluse liik (I astme menetlus, II astme menetlus, apellatsiooni menetlus või määruskaebus menetlus või III astme menetlus)
- menetluse alapealkiri II astme menetluse puhul
- menetluse alus
- menetluse staatus
- kohtuasja staatus
- lõpplahendid ja osalised lõpplahendid nende kuupäevade ja jõustumise staatustega
- menetlejad, ajalugu sellest, kes mis ajahetkel kohtuasja menetlenud on (vt järgnev tabel)

kohtuasi nr 1-02-999, <kohtuasja pealkiri>

Menetlus	Kohus	Menetleja	Menetluse alus	Lõpplahendid
I a men 02.05.06	TMK Tartu	D. Kiidjärv	Hagi, perek õ abielulahutus Hagi, perek õ elatis	28.09.06 Otsus nr 9, jõust ootel
MK men 03.09.06	TRK	A. Kutsar	02.09.06 A. Veeringu mk 06.08.06 määrusele	Määrus nr 8, jõustunud
AP men 02.10.06	TRK	A. Kutsar	Hagi, perek õ abielulahutus 01.10.06 P. veeringu ap k 28.09.06 otsusele nr 9	-

Juhul, kui tegemist ei ole kohtusse jõudnud toimikuga, siis KRMR tellija peab täpsustama ja kirjutama nõuded, kuidas teha kaitsjale ja teistele menetlusosalistele toimik nähtavaks (st AET tellija ja teiste E-Toimiku klientsüsteemide tellijad peavad kokku leppima toimikute, toimingute ja dokumentide avaldamise ulatuse). Tõenäoliselt tuleks avada menetlusosalistele ligipääs toimikule pärast süüdistuse esitamist; samuti on võimalik kasutada kriminaalasja registreerimisest alates muid teenuseid (nt RÕA tasu taotluse esitamine advokaadi poolt läbi infosüsteemi jne).

Kohtuasja metaandmete kohta peab olema ühtne ja täielik kuvamissüsteem. Lahendi kohta sisestatakse infosüsteemi väärtusi erinevatel alustel määratletavate esemete järgi, mis sõltuvad menetluse liigist, alamliigitusest, eelnevalt sisestatud metainfost ja muust. Määratletavate väärtuste aluseid saab liigitada ning nimetada tinglikult metainfo subjektideks. Subjektiks on määratletava info liik kuivõrd on see aluseks teatavatele kindlaksmääratud määratlustele ehk väärtustele. Subjektliigituse leidmine on vajalik, et võimaldada ühe asja metainfo kuvamist kasutajale arusaadavalt, võimalikult loogiliselt ja lühidalt. See meetod võimaldab ka uute subjektide ilmnemisel lisada need tabelisse kuvamise süsteemi ümber tegemata. Subjekti määratletavad väärtused erinevad sõltuvalt menetlusliigist ja teistest asjaoludest, kuid subjektid on ise sõltumata menetluse liigist ühed ja samad või analoogilised (erinevad näiteks vaid nimetuse poolest, kuid meetodika on sama).

Esimeseks subjektiks on toodud näiteks nõuded ja isikustataud süüteooskoosis. Nõuded siinses tähenduses on üldistatud metainfo alus kõigis menetlusliikideks. Niinimetatud nõudeks on näiteks tsiviilkohtumenetluses hagiavalduse või avalduse taotlused, halduskohtumenetluses kaebuses või protestis esitatud taotlused, kriminaalmenetluses prokuröri või muu menetlusosalise taotlused (kuriteoasja arutamisel on nõude analoogiks isikustatud süüteooskoosis), väärteo kaebemenetluses on nõudeks kaebus, väärteomenetluses väärteooskoosis. Kõikide nende infosubjektide kohta määratletakse kasutajale oluline info, mis on üldjoontes järgmine: rahuldada, mitte rahuldada, rahuldada osaliselt, jätta menetluse võtmata, lõpetada menetlus jne. Isikustatud süüteooskoosisu kohta määratletakse analoog: süüdi tunnistada, õigeks mõista, lõpetada kriminaalmenetlus, muu ning lisaks veel info karistuse kohta.

Lahendi metainfo sisestamise subjektid on:

- Nõuded ja isikustatud süüteooskoosis - mida muudetakse ja mis vaidlustatakse edasikaebusega
- Edasikaebused - võimalus, et need jäetakse rahuldamata või menetluse võtmata,
- Lahendid (99,9% samas kohtuasjas tehtud lahendid)/saavad subjektiks tänu edasikaebusele ja lahendid muudetakse või tühistatakse nõuete muutmisega.

Üks võimalikke vorme vastava info kuvamiseks on alljärgnev:

Kohtu lahendused*		
Hagimenetlus perekonnaasjad, abielulahutus	- Rahuldada	HMK 12.07.2006 otsus nr 2-06-1315/2 Osaliselt jõustunud, osaliselt tühistatud
Hagimenetlus - ühisvara, ühisvara jagamine	lõpetada menetlus	HMK 12.07.2006 otsus nr 2-06-1315/2 Osaliselt jõustunud, osaliselt tühistatud
Apellatsioon	rahuldada osaliselt	TRK 13.09.2006 määrus nr 2-06-1315/6 Jõustunud
Hagimenetlus - ühisvara, ühisvara jagamine	Rahuldada	TRK 30.09.2006 otsus nr 2-06-1315/6 Jõustunud

Subjektmeetodi alusel info kuvamine lahendite ja nõuete metainfo kohta on aluseks kohtute infosüsteemis lahendite metainfo märkimisele.

Metainfona on samuti oluline, millise nõude osas on asi kohtule arutamiseks tagasi saadetud. Vastavast tabelist peab olema kergelt hoomatav, milline on kehtiv nõude rahuldamise ja edasikaebuse rahuldamise metainfo. Subjektide kohta peavad olema kuvatud andmed, mis tuvastavad üheselt subjekti (nt erinevaid apelatsioonkaebusi üksteisest). Igal teise astme edasikaebemenetlusel on edasikaebused kui dokumendid subjektina määratud.

Tähtsad sündmused asjades, mille kohta peab AET kasutajal olema kättesaadav järgmine info (soovitatavalt kasutaja esilehel kuvatuna) :

- ühendamised
- eraldamised
- edasikaebused
- taotlused
- kohtuasja vormi muutumine kriminaalasjas (üldmenetlusest kokkuleppemenetlusse jne)
- menetluse peatamised ja selle põhjused; teise menetluse tõttu peatamise puhul viide sellele kohtuasjale - viite olemasolu puhul on küsimus selles, kui palju peatavast asjast kasutajale infot antakse (ettepanek: näidatakse asja üldandmeid, menetlusosalisi ning nõudeid ja ka peatamise aluseks olevat dokumenti)
- sama kriminaalasja nr-iga asjad (eeluurimisasjad)
- link lahendi mõju kaudu seotud kohtuasjadele

Kasutaja peab saama AETist tellida asjas automaatteavitusi istungite, dokumentide saabumise/saatmiste kohta. Automaatteavitusi on võimalik tellida e-postkasti või telefonile SMSi teel; teenus on tasuline, vähemalt SMS edastuse puhul - vt. allpool.

6.2 Dokumendi lisamine toimikusse ja mitmepoolne allkirjastamine

Dokumendi lisamine toimikusse on AETi peamine funktsioon. Funktsioon jaguneb laias laastus kaheks - vabadokumendi lisamine ja dokumendi lisamine etteantud infosüsteemi siseselt blanketilt. Vabadokumendina mõeldakse siin suvalist faili või protsessidokumenti, mida AET kaudu toimikusse laetakse. Vabadokumendina võib üles laadida nii hagiavalduse kui ka maksekorralduse kui muu dokumendi. Blanketilt võib sisestada infot otse infosüsteemi täites vastavad väljad. Dokumentide lisamisest blanketilt vt. Allpool.

Dokumentide edastamise kasutusjuhud:

- *digiallkirjastatud ja elektrooniliselt allkirjastatud dokumentide saatmine kohtule, prokuratuuri;*
- *edasikaebuse esitamisel selle sidumine kaevatava lahendiga;*
- *Dokumentide üleslaadimine infosüsteemi ja nende digitaalallkirjastamine või elektrooniline allkirjastamine infosüsteemis;*
- *dokumentide esitamine ja vastuse saamine otse e-postkasti. Sellise kirja kohalejõudmine peab olema jälgitav ning asendama kohaletoiemetamist (sidustus kohtute infosüsteemi väljastusteate saabumisega. Võib olla nt teade, et teie kohtuasjas nimega "Eriksson vs Edison" on registreeritud uus (kohtu)dokument;*
- *dokumentide multidigitaalallkirjastamise teenus.*

Oluline! Kasutajal on üldvaates/üldvormil olemas "minu dokumendid" laadne süsteem, kus ta saab hoida asjades tihtikasutatavaid dokumente - näiteks kutsetunnistus, ametisse nimetamise määrus või üldvolikiri. Siis ei pea kasutaja iga asja juures eraldi dokumenti üles laadima.

Kasutamistingimused:

- hoida oma andmed õiged (e-post, postiaadress jne)
- nõusoleku andmine, et kohtudokumente ei pea talle kätte toimetama muud moodi kui selle süsteemi kaudu ligipääsetavaks ning meili saamisega tema e-posti aadressile. Selline nõusolek peab olema nähtav ja arusaadav toimiku menetleja klientsüsteemile (nt kohtute infosüsteem);

Dokumentide esitamine üksnes menetlejale või kõigile protsessiosalistele.

Dokumentide esitamisel tuleb eristada dokumente, mis on mõeldud ainult menetlejale esitamiseks - näiteks taotlus hagi tagamiseks. Need on dokumendid, mis võivad saada teistele protsessiosalistele avalikuks üksnes pärast menetlejapoolset otsust taotluse suhtes. Selliselt peab AETis olema võimalik valida, et dokument esitataks esmalt üksnes menetlejale seisukohavõtuks. Vastavas osas peab olema KISis või muus süsteemis realiseeritud funktsionaalsus, millega dokument muudetakse kas manuaalselt või automaatselt avalikuks kõikidele menetluspooltele - näiteks hagi tagamise taotluse rahuldamisest alates on nähtav ka vastaspoolele esialgne avaldus hagi tagamiseks. Teine liik dokumente - näiteks täiendavad tõendid, seisukohad on kohe avalikud kõikidele menetlusosalistele.

Dokumentide mitmepoolse digitaalalkirjastamise teenus.

Teenuse eesmärk on menetluse tõhustamine. Idee seisneb selles, et kui (kohtu)asjaga seotud menetlusosalised kasutavad AETi, siis on neile loodud ruum (keskkond) ühe ja sama dokumendi kooskõlastamiseks ja vajadusel selle mitmepoolset kinnitamiseks. Oluline on, et ühe poole kinnitamisel saavad teised selle kohta teate. Dokumendist, mida kinnitada tahetakse, saab teha erinevaid versioone (näiteks kohtuliku kokkuleppe pakkumisele selle redigeerimisega vastamine). Lõpuks on võimalik mitmepoolset kinnitatud dokument saata toimikusse (esitada menetlejale seisukoha võtmiseks).

Dokumendi mitmepoolse digiallkirjastamise pool võiks olla ka menetleja. Kasutusjuhtum oleks näiteks kriminaalasjas kokkuleppe kinnitamine.

Kohtute infosüsteemi sisestatud kohtustungi detailvaade peab sisaldama istungiga seotud dokumente (see on nõue kohtute infosüsteemile). Dokumendiloetus on näha, millise istungiga on milline dokument seotud. AET kasutaja peab saama salvestada dokumendifaili oma teesidest istungi juurde enne istungi toimumist või istungi ajal. Samuti peab olema võimalik istungite juurde salvestada istungitel esitatud või esitatavaid tõendeid ja taotlusi.

6.3 Dokumendi esitamine blanketilt või kasutades AET viisarit

AET kasutaja saab kohtusse pöörduda AETis täidetavate andmetega genereeruva avalduse või hagiga. AETis kasutusel olevad blanketid eristuvad mõneti paberil loodud blankettidest, kuid nende põhiline ülesehitus on sama. Funktsiooni rakendamiseks on esmane vajalike blankettide väljatöötamine paberil. AETis kasutatavatest blankettidest on valmis näiteks maksekäsmenetluses kasutatavad blanketid ja riigi õigusabiga seotud avaldused.

Menetluse blanketiseerimise eesmärgid on lühidalt:

- et kohtusse pöörduja esitaks vajalikud andmed õigel kujul ja ammendavalt;
- tagada toimingutelt õiges summas tasutav riigilõiv;
- elektroonilise sidustuse korral saada avalduselt kohtuasja metaandmed.

Osad blanketid, mis on juba välja töötatud Justiitsministeeriumi poolt peaksid kindlasti olema baasteenuse osa (näiteks maksekäsuavalduse blankett). Teine osa blankette või spetsiaalseid ekraanivorme võib olla loodud AET tasuliste või kutsenimetusest tulenevalt kasutatavate teenuste juurde (näiteks väärteto otsuse blankett, pankrotihalduritele mõeldud blanketid jne.). Väljatöötatud blankettidega on võimalik tutvuda Justiitsministeeriumi koduleheküljel.

Blankettide nimekiri. Kasutajale peab olema arusaadav ja nähtav, milliseid avalduseblankette on võimalik kasutada. Kasutajale peab olema selge, kas ta teeb iseseisva uue taotluse või taotluse juba käimasolevas menetluses. Iga blanketi kohta on selgelt välja toodud kasutusjuhud ja ka täitmisjuhend AETis. Tulenevalt menetlusest suunatakse kasutaja edasi kas vastava blanketi täitmise või infosüsteemi sisse ehitatud viisari juurde.

Vabablankett. Lisaks väljatöötatud blankettidele on kindlasti kättesaadav lihtne päiseblankett mistahes avalduse või hagi koostamiseks. See kujutab endast nõu hagi või avalduse sissejuhatavat osa, kus on toodud poolte andmed, kuupäev jne; lisaks ka eraldi klassifitseerituna nõuded kohtule. Põhjendav osa on vabatekstivormis, kus võiks eristada veel seaduslikku alust asjaoludest. Vabablankett võib olla osaliselt genereeruv pärast esmast andmesisestust AETis. Selliselt juhitaks kasutajat sisuliselt läbi küsimustiku, mis aitab tal avaldust koostada.

Nõuete kategoriseerimine. Blanketi nimetusest on kohtuasja nõuete kategooriad ja liigid mõnel juhul näha (nt abielulahutus, elatis), samas mõnede blankettide puhul mitte (nt maksekäsumenetlus võlaõiguslikus vaidluses või asjaõiguslikus vaidluses). Kasutaja võib, aga ei pea, ise nõuetele kategooriat või liiki määratlema. Nõude tekst on kohtute infosüsteemi mõistes nõude „sisu” lahtrisse kuvatav info. Eraldi on kohtukulude jaotusega seonduv; uue TsMSi valguses peab kasutaja lihtsalt märkima, kas ta nõuab kohtukulude väljamõistmist või mitte.

Selge kohtukulu juhend. Avalduse esitajale peavad olema ammendavalt loetletud lõivu või kautsjoni tasumise juhud, juhendmaterjal. Menetlusabi taotlemise võimalused on samuti loetletud.

Kohtukulu tasumise funktsioon. Avalduselt on võimalik Internetipanga kaudu tasuda kohtukulu ning sellest saab avalduse metainfo.

Lisanõude esitamise võimalus. Iga blanketi osaks peaks olema vabatekstiga täidetav lisataotluse esitamise koht. Pärast avalduse/hagi esitamist peab saama kasutada hagi täiendamise funktsiooni või jääb see teostatavaks lisadokumendi esitamisega.

Menetlusosaliste määratlemine. Kasutaja määratleb menetlusosalised (nende nimed ja muud isikuandmed) ning määrab, kes nad menetluses on. Kui on teada, et tegemist on hagemenetlusega, siis menetlusosalise liigi klassifikaator on esitatud piiratult. Sama hagita menetluse puhul.

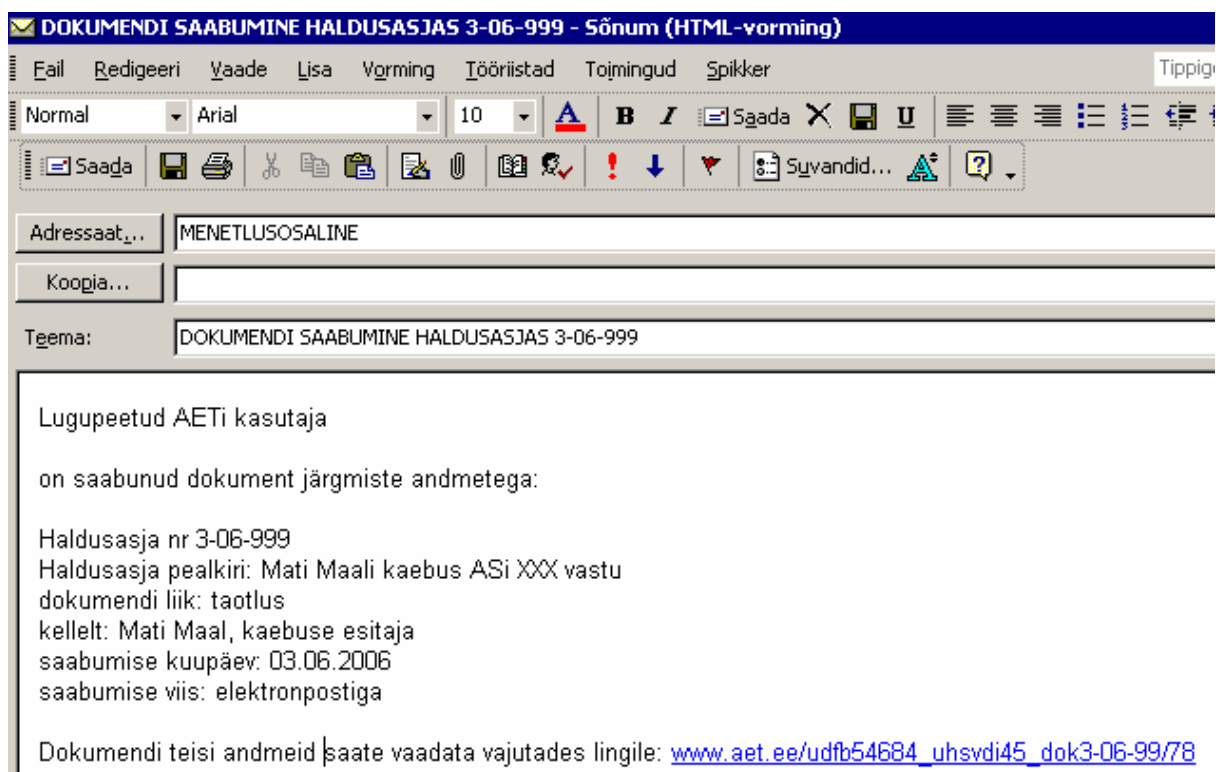
Kohtu määratlemine. Kasutaja valib kohtu, kuhu ta avalduse esitab. Selleks on blanketilt lingi kaudu võimalik lugeda juhendit. Tulevikus peaks olema võimalus valida, kelle elukoha järgesse kohtusse avaldus esitada soovitakse (millise menetlusosalise).

Vastuse koostamine. Kostja või huvitatud isik kohtuasjas, kes soovib hagile/avaldusele vastust kirjutada, saab seda teha eelnevalt hageja/avaldaja sisestatud andmeid kasutades. Vastused võivad olla samuti blanketiseeritud või moodustatakse vabablanketilt. Vastuse esitamine on seotud kohtupoolse tähtaja andmisega vastamiseks.

6.4 Teated toimikusse saabuvast, e-posti ja SMSi teel

Kasutaja saab kohtuasjaga seotud teavet e-posti teel ning ei pea kohtuasja uute sündmuste jälgimiseks sisenema AETi. Teavitusi saab tellida ka telefonile SMS-i teel.

E-postiga saab kasutaja teate all joonisel toodud kujul. Täpsemaid nõudeid sõnumile ei ole lähteülesandes analüüsitud, kuna see kuulub juba vastava funktsiooni tellimise raamidesse.

Joonis. Sõnum menetlusosalisele dokumendi saabumisest toimikusse.

Eristatud on saanud menetleja dokumendid, mis sisaldavad menetleja nõuet. See tähendab, et menetleja infosüsteemis on määratletud AET kasutajale ülesanne (nõue), mille peab täitma teatud tähtajaks. See tähtaeg peab AETis kajastuma. Vastava funktsionaalsusega on seotud AET nõue, et dokumendi koostamisel ja kinnitamisel peab saama märkida vastavat dokumenti vastuseks menetleja nõudele. Klientsüsteemid peavad vastavat funktsionaalsust toetama.

Sellisteks nõueteks võivad olla vastamiskohustused, nõuded ilmuda istungile (kutsed) või ka täiendavate lõivude või kulude kandmisega seotud nõuded.

Kindlasti (isegi kui menetleja infosüsteemidesse selline funktsionaalsus lisatakse ning seda kasutama hakatakse) tuleb AETisse luua funktsioon, millega kasutaja saab märkida dokumendiga seotud tegevuse (vastamistähtaeg, puuduste kõrvaldamise tähtaeg jne) täidetuks või määrata enesele tegevuse täitmiseks täiendava ehk varasema tähtaja. Ülalolev töö on nähtav AETi kasutaja kalendris ning asja sündmustes või kasutaja esileheküljel.

6.5 Menetluskulud, riigi õigusabi ja menetlusabi taotlused AETis

6.5.1 Menetluskulude registreerimine

Menetluskuludeks on menetlusseadustikes toodud vastavad kulud, parema loetavuse huvides on menetluskulude loetelu ära toodud LISAs nr 1.

Menetlusosaline saab registreerida talle kohtuasjas tekkinud kulutused, kulu liigi ja summa, samuti on võimalus käibemaksu eristamiseks. Menetluskulude teatamine tuleb viia ankeedipõhiseks.

Menetluskulude kajastamine sisaldab automaatselt ka riigi õigusabi (RÕA), millele taotlus on esitatud. Menetluskulude registreerimine peaks kuuluma tasuta baasteenuse sisse, kuna kulude esitamine ankeedipõhisel lihtsustaks oluliselt kohtu tööd. Siiski tuleb otsustada, kas sisestamise keerukuse tõttu on seda vastavat funktsiooni mõtet lasta täita igal kasutajal või võimaldada seda ainult professionaalsele esindajale.

Kohtukulude osa peaks olema samasugune nii kohtu kui isiku poolt vaadatuna. St kohtule paberil laekunud info kohtukulude kohta peaks olema sisestatud kohtute infosüsteemi, et kõik menetlusosalised seda näha saaks. Kohtul peaks olema andmete korrigeerimise võimalus. Sama kehtib muude menetluste osas kohtuvälise menetleja suhtes.

6.5.2 Riigi Õigusabi (RÕA) taotlemine

Riigi õigusabi taotlemisel tuleb AETi kasutajal täita spetsiaalne blankett (RÕA taotluse blanketid on kinnitatud Justiitsministri määrusega).

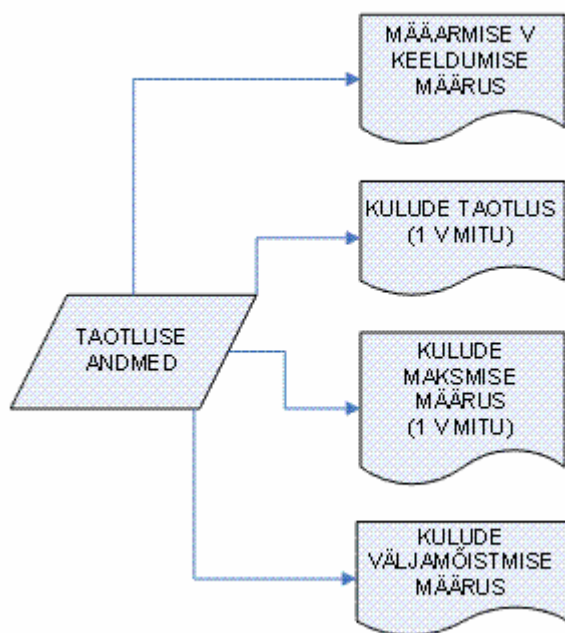
Lisaks nendele andmetele, mis blankettides sisalduvad, tuleks taotlejal sisestada või E-toimiku klientsüsteemi kasutaval RÕA andmise menetlejal täita infosüsteemis andmed selle kohta, millises kohtuasjas, väärtetasjas või kriminaalasjas taotletakse RÕA andmist (st vastava asja number, et oleks võimalik asi identifitseerida). Taotlus (mis esitatakse kohtule) peab olema nähtav selles väärtetas- või kriminaalasjas asja kohtuvälisele menetlejale (POLISE või KRMRi kaudu). Kokkuvõttes on RÕA taotlus vastava asja toimiku dokument.

AET tellijal tuleb kokku leppida teiste klientsüsteemide tellijatega riigiõigusabi andmise määrase, tasu maksmise ning väljamõistmise kajastamine infosüsteemides. Sealhulgas tuleb tähelepanu pöörata kohtute infosüsteemi-sisesele äärmusjuhtumile. Nimelt haldus- ja tsiviilkohtute kohtuasjades, kus ei ole ühte identifitseerivat toimikut (kriminaal- või väärtetasja numbriga tähistatud toimikut) toimub RÕA andmine enne kohtumenetlust kohtumenetluses. See tähendab, et isik pöördub kohtu poole RÕA saamiseks ning selle taotluse registreerimisega alustatakse uut kohtuasja (kohtuasi A) - kas tsiviilkohtumenetluse või halduskohtumenetluse kohtuasi. Vastava asja tulemusena antakse isikule riigi õigusabi. Advokaat valmistab ette tsiviil- või haldusasja. Võib ilmneda, et tsiviilkohtult palutud riigi õigusabi osutub haldusasjaks ja vastupidi (kohtuasi B). Oluline on kokku viia RÕA taotluse kohtuasi ja hiljem abi tulemusena alustatud asi. Samuti võidakse taotleda advokaadi poolt RÕA tasu väljamaksmist põhimenetluses. Mõlemas menetluses võidakse teha tasu väljamõistmise määrus RÕA saajalt ehk taotluse tagasilükkamise otsus või hilisem otsus tasu väljamõistmisest.

Äärmuskaasus on samuti juhtum, mil RÕA-ga seotud kohtuasjast eraldatakse kohtuasi. Sellisel juhul võib kaduda jälg, millisesse kohtuasja RÕA jäi (või jäi see mõlemasse). Antud küsimuste lahendamine jääb vastava osa nõuete detailse täpsustamise juurde.

6.5.3 Riigi õigusabi registreerimine

Riigi õigusabi määrajad ja andjad on tulevikus kõik E-toimiku kasutajad, seega RÕA registreerimise funktsiooniga saadakse täielik andmebaas RÕA andmisest, selle tasudest, väljamõistmisest jne. AETi kaudu RÕA taotlemine ja väljamõistmine vähendab oluliselt klientsüsteemide kasutajate, eeskätt kohtute, töömahtu. RÕA kohta täieliku teabe infosüsteemi (kohtute infosüsteem, KRMR ja POLIS) sisestamine annab võimaluse RÕA määramiseks ja kulude väljamõistmiseks, lahendibblankettide funktsiooni tegemiseks ning sellest tulenevalt vastava menetluse kiirendamiseks. Samuti peaks lihtsustuma riigipoolne arvepidamine osutatud õigusabi üle ja hilisem kulude võimalik sissenõudmine.

Joonis. RÕA taotluse andmed, mis sisestatakse AETist (ja kohtute infosüsteemist pabertaotluse puhul), saab kasutada mitmete dokumentide loomisel nii AET kasutaja poolt (advokaat) kui ka kohtute infosüsteemi ja KRMR kasutajate poolt.

6.5.4 Advokaadi taotlus osutatud RÕA väljamaksmiseks

Advokaatide poolt esitatavad taotlused RÕA väljamaksmiseks võivad olla AET Pro funktsionaalsed osad, kuid kuna see sõltub tehtavatest rakendusotsustest, siis käsitletakse vastavat taotlust analüüsi käesolevas osas.

Kasutusjuhud:

- Advokaat peab saama esitada kliendi nimel RÕA taotluse. Isik (füüsiline v juriidiline isik) peab saama internetis täita taotluse ja selle esitada;

- RÕA taotlus esitatakse kas olemasolevas asjas või uue asja alustamiseks ettenähtud blanketilt;
- Otsustatakse RÕA andmine (või mitteandmine) ning kohus määrab advokaadi;
- RÕA määrus registreeritakse kriminaalasja või kohtuasja juurde ning IS-is määratakse elektrooniliselt selle täitja (advokaat, kes osutab riigi õigusabi). Kui määrusega täitjat ei määrata, siis saab advokaat, kelle juurde RÕA saaja määrusega tuli, ise registreerida end AETis selle määrusega seotuks;
- Määruses tuleks metainfona täita ära RÕA määramise viis jt olulised osad statistika saamiseks;
- advokaadi poolt elektrooniliselt RÕA tasu väljamaksmise taotluste esitamine ;
- Edasine RÕA tasu väljamõistmine selle saajalt - võib olla teostatud ka muus riiginõuete süsteemis;
- Kogu RÕA andmise skeem peab vastama klientsüsteemide kulude kajastamise süsteemile (kohtukulud, kriminaalasja kulud, väärteoasja kulud jne);
- RÕA määramise asja sidumine kohtukulude väljamõistmise kohtuasjaga. Tulemusena peaks olema RÕA osutamise statistika riigile kättesaadav kohtuasja liikide lõikes, riigi õigusabi andmise ja kulu sissenõudmise kohta.

Vastava taotluse juures peab olema loodud süsteem ka käibemaksu arvestamiseks. Peab olema tagatud võimalus arvete esitamiseks ka ilma käibemaksuta.

Joonis. Kohtute infosüsteemi riigi õigusabi asjade jaotus.

6.5.5 Menetlusabi taotlus menetluskulude kandmiseks

Lisaks RÕA-le on tsiviil- ja halduskohtumenetluses menetlusosalisel võimalik taotleda kohtumenetluses riigipoolset menetlusabi. Taotluse juurde käib majandusliku seisu teatis, sarnaselt RÕA-ga. Justiitsministri 29. novembri 2005. a määrusega nr 50 on kehtestatud "Menetlusabi taotluse ja sellele lisatava teatise näidismall ja selles sisalduvate andmete loetelu". Justiitsministeeriumi kodulehel on üleval taotluse vormid.

Kohtukulude kaardistamine ja kajastamine E-toimiku infosüsteemides on planeerimisel. Ühe osana kohtute infosüsteemi kohtukulude funktsionaalsusest peavad olema kajastatud menetlusabi andmised. See tähendab, et peab olema kajastatud algne (seaduse alusel ette nähtud) menetluskulu ja sellest vabastamine (vabastamise ulatus). Erifunktsionaalsus tuleb luua seoses kautsjoni tasumisega (kautsjonist vabastamine ja avalduse edukuse korral kautsjoni, tagastamine), et kohtud (riik jne) saaks hinnata kautsjonist vabastatud isiku avalduste edukust. Samuti on vajalik analüüsida riigipoolse menetlusabi andmise ulatust ning koguda selle kohta statistikat.

6.6 Tõendite ja ekspertiiside taotlemine, teabenõude esitamine

Välisele kasutajale võiks AET kaudu olla võimaldatud ka ekspertiisi tellimise või muude tõendite kogumise võimalus. Tõendeid oleks võimalik taotleda kõigilt asjassepuutuvatelt isikutelt, näiteks tuleb kõne alla KOV või muu asutuse haldusakti nõudmine, registriandmete väljastamine.

Tõendite ja ekspertiiside taotlemine AET vahendusel peab olema võimalik ka enne tegeliku kohtuasja algatamist AETi kaudu ehk pärast asja eelregistreerimist. Vastav funktsionaalsus peaks olema piisav tõestamiseks õigusliku huvi olemasolu ligipääsuks näiteks täiendavate registriandmete juurde. Igal juhul on kohtul võimalik otsutada, kas ta toetab vastavat tõendi väljastamistaotlust või mitte.

Protsessikirjeldus:

Kasutaja esitab taotluse tõendi esitamiseks ning määrab adressaadi. Kasutajal on võimalus ise määrata, kas tegemist on taotlusega, millele on vaja kohtumäärust (tõendi väljanõudmiseks) või mitte. Kui kasutaja määrab, et tarvilik on kohtu määrus, siis saab taotluse esialgu kohus ehk menetleja. Menetleja saab lihtsalt ja mugavalt elektrooniliselt kinnitada, et taotlus on kohtu nõue. Näiteks kui on tegemist elatisenõudega, on poolel vajadus saada Maksu- ja Tolliametilt tõend kostja tulude kohta eelmisel aastal. Selliste andmete väljastamise aluseks on kohtu määrus. Taotlus saadetakse asutusele, kui see on saanud kohtu kinnituse, kui kohus seda ei kinnita, peab ta sellele taotlusele vastama määrusega. Kohus võib muuta eksperti, kellele taotlus suunatakse.

Tõendite ja vastavasisuliste taotluste eraldi registreerimine AETis kannab täidab oluliselt ka protsessiosaliste distsiplineerimise eesmärke. Nimelt oleks sellisel juhul vähim võimalik funktsionaalsus ka teisele menetlusosalisele suunatud tõendi väljanõudmise taotluse registreerimine AETi vahendusel E-Toimikus. Vastaval juhul võib kaaluda ka automaatse registreerimismärke võimaldamist sellistel taotlustel. Selliselt saaks protsessiosaline hiljem kohtule tõestada oma varasemat aktiivsust tõendite nõudmisel.

Sarnane funktsionaalsus võiks olla toetatud ka teabenõuete esitamise puhul, kus teabenõude vastused võiksid laekuda ka AETi.

Kasutusjuhud:

- *AET kasutaja soovib menetluses oleva asjaga seoses esitada teabenõude riigiasutusele /avalikku funktsiooni teostavale asutusele/.*
- *Teabenõude vastus saadetakse tagasi AETi ja registreeritakse seal, ning on kasutatav kohtuvaidluse juures.*

6.7 Asja järeltoimingud

AETi kaudu on kasutajale nähtavad ja kättesaadavad asjaga seotud järeltoimingud - täitemenetlus kohtus, asja suunamine kohtutäiturile, TÄITISE vahendusel täiturite toimingud samuti toimingud kriminaalmenetluses, kriminaalhoolduses, kohtu järeltegevused, kohtuasjade sidumine/seotus.

Pärast kohustusregistri realiseerimist E-Toimikus saab AET kasutaja suunata tema kasuks tehtud lahendi täitmiseks kohtutäiturile otse infosüsteemi kaudu. Kohtutäituri asja

menetluse võtmisel saab ta jälgida AETi kaudu täituri tegevusi täiteasjas. Eelduseks on TÄITISE liidestamine e-toimikuga.

Vastavate järeloimingute osas on AETi tellija ning vastavate klientsüsteemide tellijate määrata kui palju toiminguid ja millises ulatuses tuleks AETis kajastada ning kes nendele peaksid ligi pääsema.

6.8 Menetlusstatistika ja menetlusinfo

Menetlusosalisele vajalik info:

- nõude rahuldamine/mitterahuldamine jm;
- osalise rahuldamise puhul summa või tekstiline osa, kui suures osas või kuidas nõue rahuldati (eeldab kohtute infosüsteemi täiendamist, eeldatavasti seda tehakse avalduste/hagide elektroonilise esitamise teostamisel ja vastuvõtmise teostamisel kohtute infosüsteemi);
- kohtuasja kohta selle menetlused, lõpplahendid, nõuete ja edasikaebuste rahuldamise ja jõustumisetga;
- teade postkasti määruste kohta, mis muudavad lõpplahendi staatust või sama kohtuasja igasugusest lahendist (eesmärk näha näiteks kohtuotsuse vigade parandamise määruseid);
- hilisem teave: teade teistmisavalduse (kohtuvigade parandamise) kohta;
- kohtuasja pealkiri, menetluste alapealkirjad (olemasolul);
- Info kaotatud ja võidetud asjade kohta;
- Esindatavate asjade info.

6.9 Menetluses osalemine digitaalselt - kokkuvõte

AET kasutaja saab AET kaudu esitada kohtule hagi või avalduse. Selleks pöörduja:

- valib, millisesse kohtusse ta pöördub (haldus- või maakohtusse);
- valib, millist liiki menetlusega on tegemist, kui pöördumine on maakohtusse (kriminaalmenetlus, väärteomenetlus, tsiviilkohtumenetlus, halduskohtumenetlus);
- määrab kohtuasja kategooria ja liigi (vajadusel);
- sisestab menetluspoolte andmed ning määrab neile menetlusosalise liigi;
- laeb üles pöördumise põhifaili ning lisad; saab anda dokumentidele nimetused (hagi, avaldus, maksekorraldus, abielutunnistuse koopia jne);
- märgib enda kontaktid;
- märgib kohtuga suhtlemise viisi: teavitused e-postkasti, lihtsalt AETi kasutamine või tavaline menetlus (kasutatakse menetlusseaduses ettenähtud kohaletoometamist);
- kasutaja tasub kohtukulud Internetipangast;
- vajadusel kinnitab avalduse projekti, et taotleda lisatõendeid, õigusabi või selleks et avaldust täiendavalt redigeerida;
- kinnitab avalduse ja esitab kohtule;
- kasutaja saab valida, kas tegemist on tavalise dokumendiga, millele ka teised menetlusosalised saavad AETi kaudu ligi või on tegemist esialgu vaid kohtule mõeldud avaldusega, millele teised osapooled ligipääsu ei saa (nt hagi tagamise avaldus).

Kohtult peab laekuma asja vastuvõtmisel teave AETi (mh kohtuasja number). Täpseltellimisel tuleb ära näidata, millised sündmused kajastuvad AETi sündmuste lehel.

7. AET Pro teenused

7.1 AET Pro bürooteenus

AET Pro Bürooteenus on eriline advokaadibüroo, muu asutuse või esindaja (tinglik nimetus; edaspidi büroo) teenus, mis teeb büroo töötaja(te)le nähtavaks büroo toimikud olenemata, milline büroo töötaja konkreetselt on menetlusosaliseks. Kindlasti sobib teenus kasutamiseks ettevõtetele, kus on mitu juristi ja oma õigusosakond (näiteks kindlustusfirmad, telekomi ettevõtted jne).

AET Pro Bürooteenus esitab kohtute infosüsteemile, KRMRile ja POLISele nõude, et esindajale on konkreetses kohtuasjas märgitud tema büroo (nagu öeldud, on selleks advokaadibüroo või muu organisatsioon). Siin võib mõelda ka asendusvõttele, mille kohaselt AET kasutaja peab märkima AETis kohtuasja „bürooasjaks“. Kohtute infosüsteem, POLIS ja KRMR sisestavad nii või teisiti esindaja kontaktideks büroo kontaktid - seega on andmed juba olemas, üle tuleb vaadata probleemi loogiline lahendus. On ka võimalus, et bürood näevad teiste kasutajate asju juhul kui märgivad kasutajad büroo liikmeteks või peaksid kasutajad ise märkima ennast büroo liikmeks.

Antud osas on ilmselt kõige mõistlikum jätta süsteemi ligipääsu määramine konkreetsete asutuste või büroode otsustada. Kasutajatele peab säilima võimalus lisaks „bürooasjadele“ näha ja vaadata menetlusi ka bürooväliselt.

	Aadress:		
Linn/vald:	-	Alev/küla/linnaosa:	-
Maja nr:		Korteri nr:	
Staatus:	Muu kehtiv	Liik:	Kontaktaadress
Asutuse nimetus:			

Joonis. Kohtute infosüsteemis on lahendatud büroo kajastamine esindaja kontaktaadressile asutusel nimetuse lisamisega. AETit see ei rahulda.

Osa bürooteenuse funktsionaalsuseks vajalikest esindamisfunktsioonidest on vähemalt kohtute infosüsteemis kaetud - asutuse esindatus esindaja kaudu, kui asutus on menetlusosaliseks.

Eesmärk ja kasutusjuhud:

- *Anda büroole keskkond, kus saadakse ühine ülevaade asjade toimikutest;*
- *statistika saamine oma kohtuasjadest, enda jaoks oluliste lahendite märkimine (omadest kohtuasjadest või Digestast);*
- *büroostatistika - millised on tema kohtuasjad, kus ta on esindajaks olnud ja kas otsus on tehtud tema kasuks või kahjuks;-); statistika analoogne kohtunikustatistikaga. Saab vaadata oma menetluses olevaid kohtuasju ja ka kohtueelses uurimises olevaid asju. Saab vaadata büroo töötajate löikes.*
- *võimalus määratleda, kas soovitakse infot enda büroo kohta avalikustada ka teistele sellise teenuse kasutajatele.*
- *Büroosisene kasutajaõiguste määramine. Büroosisene volitamine.*

- Bürooteenuse kaudu võivad olla advokaadile nähtavad kogu büroo esindatud/esindatavad kohtuasjad.
- „Minu menetlused” - kasutaja funktsionaalsed esilehed.
- Menetluste loogiline koondamine -näiteks pankrotimenetluses huvitab pankrotihaldureid võimalus hoida kõiki ühe pankrotimenetluse kohtuasju ühes loogilises vaates.
- Toimikute juurde avaliku või büroosisese päeviku loomine, ülesannete andmine.
- Lisablankettide kasutamise võimalus: nt büroosisesed vabaplanketid.
- Kohtuasja metainfo kuvamise subjektmeetod, selle alusel büroostatistika tegemise võimalus.
- Eraldi peaks olema ”isiklik” (mitte büroo) lahendite kogu tegemise võimalus.
- Lahendite katalogiseerimine/ristkatalogiseerimine. Kasutajal on võimalik asjad ja lahendid katalogiseerida. Võimalik asutada oma lahendite kogu endale/büroole loogilise märksõnastikuga.
- Oluliste lahendite märkimise teenus büroole või üksikule esindajale (jurist, advokaat). Lahendeid saab märkida ”oma” või büroo lahendite hulgast või Digestast. Oluline, et kasutaja saab enda jaoks olulise lahendi juurde teha büroo märkmed.
- Erialajuristidele oma kommuuni loomine, lahendi soovitamine kommuunile (nt kahjukindlustuse juristidele; pankrotihalduritele, asjaõigusjuristidele, äriõiguse juristidele). See peaks olema eraldi sisenemisega teenus, sest muidu võib hakata segama kasutajaid. Selle võib lugeda ka Digesta osaks; kuid siiski tuleks vahet teha nõ seadusjõuga lahenditel /riigikohtu lahendid ja osad II astme lahendid/ ning I astme kohtu lahenditel.

AET Pro Bürooteenuses on kasutajale kättesaadavad ka spetsiaalsed väljavõtted menetluste seisudest, mis kajastavad bürooasju, statistikat nende kohta (kui palju kohtuasju on erinevates menetlustes - kohtute erinevais astmeis, prokuratuuris või politseis, milline on nende jagunemine esindajate/vastutajate vahel).

AET Pro Bürooteenuse väljatöötamiseks on vajalik luua kasutajale loogilised alustamisvormid. Sarnasus kohtute alustamisvormidega on olemas, näiteks Minu lahendid, Minu kohtuasjad jne. Kohtute infosüsteemi ja AETi (ning teiste infosüsteemide) tellijad peaksid tegema koostööd alustamisvormide tellimisel ja/või oma lahendusi teistega jagama.

Bürooteenuse realiseerimine sõltub suuresti seotud organisatsioonide huvi olemasolust - antud osas on suunatus ennekõike advokatuurile ja suurettevõtetele ning näiteks pankrotihalduritele.

7.2 Toimiku WIKI kasutamise võimalus, kas isikliku või kõigile menetlusosalistele nähtava

AET Pro Bürooteenuse kasutajal on võimalus kasutada WIKI-t. Vastav teenus tähendab spetsiaalselt AET kasutajale loodud lahendust, millega kasutaja saab märkida toimikusse vabasündmusi. Vastavat kalendrit võib pidada enese, oma büroo või kõigi menetlusosaliste jaoks ning kuupäevadega seotud sündmused on võimalik üle kanda kasutaja personaalsesse kalendrisse.

WIKI abil moodustub asjale kalender, milles on automaatselt ära toodud juba asjas toimunud sündmused:

- dokumentide laekumised
- menetleja dokumendid
- dokumentide väljastamise sündmused
- istungid
- poolte vaheliste kohtuväliste läbirääkimiste dokumendid

AET kasutaja saab sisestada vabasündmust, mille ta sõnastab ise või mille liigi ta valib tabelist. Võimalikud valikud on näitlikult sellised:

- menetlustähtaeg
- üldkoosoleku toimumise aeg
- dokumendi väljastamine

Nende sündmuste kohta saab AET kasutaja tellida endale automaatteavitusi kas e-postkasti või telefonile SMS-i teel.

Kõigile menetlusosalistele nähtava WIKI moodustamine võib tulla kõne alla näiteks pankrotimenetluste puhul, kus pankrotihalduri huvi võiks olla sellise WIKI jagamine menetlusosaliste ja kohtuga.

Wiki tulemusena moodustub spetsiaalne asja väljavõtte leht - spetsiaalne väljaprintitavas formaadis blankett, millel on asja olulised andmed: olulised kuupäevad sündmustega, dokumendid, istungid, kui asjas on mitu menetlust, siis loogilises esituses info kõigi menetluste kohta, muud metaandmed.

7.2.1 Kalender ja töö küsimine

Kalender on AET funktsoon, millega jurist saab sidustuse kaudu Outlook kalendrisse kanda istungeid ja muid menetlustes tähtsaid sündmusi nagu ülekuulamine, paikvaatlus, kohtuotsuse kuulutamine, kohtuotsusele jõustumise märkimine jne.

Jurist saab sündmusest keelduda ja/või pakkuda uue aja ning vastav teave jõuab menetlejani. Sündmusest keeldumiseks ja teisteks vastavateks toiminguteks on spetsiaalsed vormid või kasutatakse Outlooki rakendust.

KISi ja KRMRI tuleks esialgse arvamuse kohaselt sisse ehitada istungite kalender, mis oleks seotud Outlookiga. See tähendaks, et kogu istungiplaneerimine leiaks aset analoogiliselt praeguse süsteemiga (Outlook), istungite avalikustamine käiks sealtkaudu ning AETi jõuaks sama info.

Täiendava funktsionaalsuse looks ennekõike pankrotihalduritele, likvideerijatele ja ekspertidele vajalik funktsionaalsus, mille kaudu on võimalik menetlejale teatada töösoovist või enese hõivatusest. Selliselt on võimalik näiteks pankrotihalduril anda menetlejatele teada, et nad on uue töö ootel.

7.3 Asjade haldamine ja otsimine

AETi baasfunktsionaalsuse juurde peab kuuluma võimalus oma kohtuasju mõistlikult hallata. Näiteks tuleb asjad teatud aja järel suunata ka AETis arhiivi. Rohkem probleeme tekib asjade haldamisega seoses professionaalsetel kasutajatel, millest ka soovitus vastav funktsionaalsus realiseerida ennekõike AET Pro osana.

AETi kasutajale on loodud asjade otsingu vorm. Selle põhilised omadused on:

- valikuvõimalus valida asju liikide kaupa eraldi või mitu liiki koos;
- link „oma kohtuasjadele“ ja „büroo kohtuasjadele“ vt. edaspidi
- katalogiseeritud otsingutulemus /eristatud büroo asjad, oma kohtuasjad, pankroti asjad jne/, kataloogi veergude/ridade väärtuste lohistamise võimalus
- väljavõtte printimise võimalus
- arhiveerimise võimalus (kasutaja saab märkida arhiiveerituks) ja arhiivi kasutamise võimalus
- toimiku staatuse järgi otsing (vaja on koostada ühtne staatuste tabel, kust nähtuks nii kohtueelse menetluse kui kohtumenetluse staatused)
- otsingutulemustes link vahelahenditele, lõpplahenditele
- lingi teel kohtuasja metaandmete vaatamine

Asjade täpsema haldamise nõuded määratakse vastavate teenuste tellimisel.

8. AET lisateenused

8.1 Teenuse küsimine menetlejalt

Lisaks muudele teenustele võib AET vahendada ka neid teenuseid, mida praegu menetlusasutused osutavad kodanike palvete alusel. Näiteks on selliseks teenuseks siin toodud kogu toimiku digitaliseerimine ja täiendavate koopiade, tõendite, ära kirjade väljastamine.

Võimalik kasutatavaim teenus oleks näiteks kogu toimiku või selle osaline viimine digitaalsele kujule. See tähendab, et kõik paberkujul esitatud dokumendid skaneeritakse ning pannakse kasutaja klientsüsteemi (KRMR, KIS või muu) kaudu E-toimikusse. Prokuratuuris praktiseeritakse toimiku skaneerimist ning võimaldatakse kaitsjal sel viisil toimikuga tutvuda. Sarnane lahendus annaks hea tulemuse ka tsiviil- ja halduskohtumenetluses. Peale postiga edastamise oleks võimalik toimiku materjalid ka oma arvutisse salvestada. Algselt oleks see teenus kindlasti tasuline.

Täiendavalt võiks AET vahendada järgmisi menetleja teenuseid:

- täiendava info saamine lahendi jõustumise või mittejõustumise kohta, sest on võimalik, et see on jäänud kohtute infosüsteemi märkimata. Kohtult saab kinnitust küsida.
- Taotluse esitamine jõustunud kohtulahendite väljastamiseks paberkuulajal ja edastamiseks postiga
- registrikaardi väljastamine

Vastavate teenuste osas tuleb kaaluda nende võimalikku tasustamist kui tasu ei ole juba ette nähtud näiteks avaliku teabe seaduses.

8.2 Kohustusregistri teenused

Kohustusregister on tulevane E-toimiku osa, mis koondab infot karistuste, vangistuste ja isikute varaliste kohustuste kohta. AET kasutajale tehakse piiratult kättesaadavaks info isikute täiteasjade ja muude kohustuste kohta.

Kasutusjuhud:

- *Menetluses olevate täiteasjade otsimine on spetsiaalteenus, millest saab leida juriidiliste isikute ja FIEde vastu suunatud täiteasju näiteks pankrotimenetluste juures.*
- *Karistusinfo kättesaadavaks tegemisel on vaja arvestada VANGISe vajadusega ning analüüsida tuleks, kas see tuleks nähtavaks teha ilma karistusregistrist ja VANGISe tuletulnud kooskõlastuseta tegelike kuupäevade kohta (nt millal süüdimõistetud tööpoolest vanglasse saabus) karistuse täitmise aja kohta. Vajalik on põhjalik analüüs kolme registri (kohtute infosüsteem, KRMR ja POLIS) karistuste kajastamise süsteemidest.*
- *Täieliku kohustusinfo kajastamine E-Toimikus eeldab kõikide väärtemenetlejate ammendavat kaasatust või liidestamist.*
- *Väliseid kasutajaid, eriti professionaale huvitavad kindlasti head statistikavormid karistuse (trahv, vangistus, arest, asendamised, jne) määrade kohta (abstrahheeritud kohtupraktika).*

- *Täiteasjade vaatamisel tehakse kättesaadavaks info täite aluseks oleva kohtuasja osade metaandmete kohta ja link avalikule lahendile (kui see on olemas). Oluline on nimemuudatuste puhul õige otsingutulemuse saamine.*

9. AET EKSPERT

9.1 Ekspertid ja ekspertiisi tellimine

AET võib sisaldada täiendava funktsionaalsusena ekspertidele loodud töökeskkonda, millega nad kaasatakse vastavate menetluste juurde, kus toimub ekspertiisi teostamine. AET peab võimaldama tavakasutaja ja professionaali tasemel ekspertiisi tellimist, KIS peab võimaldama kohtul ekspertiisimäärust koostada (siit ettepanek KISi arendamiseks ühe blanketi näol), samuti ekspertiisi eest elektrooniliselt maksta. TsMS näeb ette ka spetsialisti kohtuprotsessis.

Põhjus, miks eksperdid võiksid olla AETi kasutajad seisneb selles, et riiklikult tunnustatud eksperte on igal elualal ja nad töötavad väga erinevates asutustes. Ei ole ilmselt otstarbekas loota, et kõik riiklikult tunnustatud eksperdid saaksid ühtse infosüsteemi. Riiklikult tunnustatud ekspert pole põhikohaga ekspert; paljudel on teine põhitöökoht ning nad teevad ekspertiise võimalusel ja vajadusel.

Kõige rohkem ekspertiise tellitakse väärteo- ja kriminaalmenetluses. Kriminaalmenetluses on ekspertiiside läbiviijateks sageli riigiasutused, Eesti Kohtuarstlik Ekspertiisibüroo (EKEB) ja Kohtuekspertiisi ja Kriminologistika Keskus (KEKK). Keskuse põhiklientideks on vabariigi politseiasutused, mis moodustavad ca 95% ekspertiiside tellijatest. 2005. aastal telliti asutuselt kokku 9071 ekspertiisi. KEKK kasutab POLISit ning seega puudub vajadus, et sealsed eksperdid kasutaksid AETi. AET tellijal tuleb aga ekspertiisidega seonduvas kindlasti teha koostööd POLISE tellijatega; see kindlustaks parima tulemuse.

Politseiameti kriminaal- ja väärteomenetluse protsesside kaardistamise analüüsis on KEKK kohta öeldud järgmist:

KEKK (As-is)

Requirement: KEKKi laekunud ekspertiisimääruseid koos ekspertiisimaterjaliga peab saama registreerida. Määrus võib tulla nii politseist kui ka mujalt (prokuratuurist, kohtust, KAPOst, Piirivalvest jne)

On võimalik, et tulevikus hakkavad kõik ekspertiisid laekuma läbi E-toimiku.

	Nõude allikas
Dependency trace	(EK: KEKK (To-be)) Requirement: R-EK-02: KEKK peab saama registreerida laekunud ekspertiisimäärusi ja üle antud ekspertiisiobjekte.
Dependency trace	(EK: KEKK (To-be)) Requirement: R-EK-03: Infosüsteemis peab saama registreerida ekspertiisimäärustega seotud objektide laekumisi

Eesti Kohtuarstliku Ekspertiisibüroo (EKEB) infosüsteemi tuleks täpsustada täpsemal tellimisel.

Seega võib riiklikult tunnustatud ekspertidel tekkida soov AETi kasutada (va KEKK eksperdid, kes registreeruvad AETi kasutajaks). AETi üldisele funktsionaalsusele on vaja juurde teha vaid mõningad blanketid (ekspertiisi taotluse või arve blankett, mis sarnaneb nt RÕA blanketiga jne).

Ekspertid võivad registreerida isiku, kelle kaudu nad teenust osutavad (nt kinnisvarabüroo; FIE vms). Selle isiku või enda nimel esitavad ekspertid kohtule/menetlusosalisele arve. Arve tasumise funktsionaalsus on integreeritud (nupp Internetipanka, kus saab kohe arve tasuda). Ekspertidele peab arve tasumisest tulema (tema poolt täpsustatud viisil - e-kiri või tähitud kiri) teade.

Ekspertide jaoks loodav funktsionaalsus peab sisaldama (AET Ekspert ja teised E-Toimiku klientsüsteemid):

- *kohtuasja menetlusosalise/menetleja võimalust valida eksperti ekspertiisi tegemiseks otse AETist, kohtute infosüsteemist või KRMRist;*
- *eksperti sisselogimist ja kasutamistingimuste aktsepteerimist, mis sisaldaks näiteks järgmisi leppeid:*
- *nõusolek, et kasutajaks registreerimisel on ekspert nõus vastu võtma töö Interneti vahendusel;*
- *kontaktandmete õigsuse kinnitamine;*
- *ekspert laeb AETisse ekspertiisiakti digitaalselt;*
- *ekspertidele loodud funktsionaalsust, et temale saadetud teated jõuavad tema e-postkasti ning võimalust tellida vajalikud materjalid;*
- *ekspertiisiakti elektrooniliselt kohtusse saatmist (sarnaselt kohtu menetlusosalise avaldusega);*
- *Ekspertidele võimalust näha kohtu/kriminaaltoimikut elektroonilisel kujul (kui see on viidud sellisele kujule) ning digitoimiku tellimise teenust - vastavalt otstarbele.*

10. AET PRO VÄARTEOMENETLEJALE

10.1 Väärteomenetlus AETis

Väärteomenetlejad nagu kohalikud omavalitsused, Maksu- ja Tolliamet, Keskkonnainspeksioon, Falck ja teised lepingulised väärteomenetlejad - nende väärteomenetluste toimikud peaksid samuti kunagi saada E-toimiku osaks (vastavate menetlejate otsuseid ei kanta POLISesse);

Väärteomenetluse asjade kajastamine e-Toimikus loob võimaluse täieliku ja tervikliku kohustusregistri loomiseks. Kõikide väärteoasjade kandmine AETi kaudu E-Toimikusse loob esmakordselt riigi tasandil võimaluse analüüsida väärteomenetluste otsusepraktikaid. Väärteomenetluste kandmine AETi kaudu E-Toimikusse võimaldab kodanikel saada paremat ülevaadet nende üle teostatud menetlustest ning vajadusel oma õigusi paremini kaitsta.

AET väärteomenetluse peamised kasutusjuhud:

- *Väärteomenetluse metainfo märkimine*
- *Menetlusaluste isikute märkimine*
- *Menetlusotsuse märkimine*
- *Otsuse dokumendi genereerimine*
- *Otsuste arhiivi hoidmine ja säilitamine*
- *Otsuste registri hoidmine ja säilitamine*

10.2 Kaebus väärteomenetleja otsuse peale

POLISes on registreeritud väärteoprotokoll, alustatud väärteoasja kiirmenetlust või tehtud väärteo otsus isiku suhtes. Isik soovib vaidlustada selle kohtuvälise menetleja otsuse kohtus. Ideaalis peaks isik nägema tema suhtes tehtud väärteomenetluse otsuseid AETis. Vastava funktsionaalsuse realiseerumiseni kasutaja otsib läbi AETi üles oma Politsei väärteotoimiku (kui tegemist on politsei poolt menetletava väärtegudega), täidab blanketil kaebuse ja esitab selle kohtule digitaalselt. Kohtute infosüsteemis on kohtuasi seotud väärteoasjaga st. nad moodustavad ühe ja sama toimiku. Lisaks sellele menetletakse kohtute infosüsteemis paberil saabunud kaebusi sarnaselt kaebuse registreerimisega AETis.

Kui tegemist on POLISE välise väärteootsusega, siis tuleb AET kasutajal täita AETis lisaandmed (need ei ole eeltäidetud nagu POLISE puhul). Sellisteks andmeteks on väärteo kohtuvälise menetleja andmed, väärteootsuse kuupäev ja teised andmed, nagu väärteo tüüp, õiguslik alus (vastavalt KISI sisestatavatele väärteo kaebuse andmetele. Lisada võib ka muid andmeid analoogiliselt POLISesse väärteo kohta sisestatavatele, nagu nt asja nr).

Lisaks menetlusalusele isikule on AETi kaudu väärteomenetluses võimalik osaleda teistelgi menetlusosalistel. Nt menetlusega seotud isik (kelle vara sai kannatada väärteo käigus) võib esitada kohtule kaebuse väärteomenetleja tegevuse peale.

11. AET PRO Lahendid

11.1 AET ja Digesta integreerimine

Esmalt tuleks selgitada, miks autorid näevad Digestat (või mõnda teist sarnase suunitlusega infosüsteemi) tulevikus just AETi osana. Siinkohal loodame, et Digesta meeskond võtab nende poolt arendatava infosüsteemi nime kasutust (mida siin kasutatakse kui üldnimetust lahendite ja kokkuvõtete andmebaasile) sellisena nagu ta siin on mõeldud - sügava kummardusena tehtud töö ees.

Esimene, kuid mitte peamine põhjus seisneb ökonoomikas. Nimelt antakse praegu Digesta kasutamiseks kasutajanimi ja parool. AETi kaudu autentimisel oleks tagatud suurem turvalisus ning AET välistaks tulenevalt oma iseloomust kasutajaõiguste edasiandmise, kuna selleks tuleks loovutada näiteks panganeti koodid või ID kaart.

Teine põhjendus seisneb 99% liselt kattavas kasutajaskonnas. Digesta kasutajaskond on suures osas erasfääris tegustsevad juristid. Kohtunike ja prokuröride osakaal Digesta kasutajaskonnas on väga väike. Seega, juristide töö seisukohalt, arvestades, et eesmärk on ühe töö-infosüsteemi kasutamine, tuleks Digestat näha AETi osana. Kuna ligipääs AETile on igäühel, siis saavad ka kohtunikud ja prokurörid, kes Digestat kasutada soovivad, seda teha.

Kolmandaks - sisuline kattuvus. Kohtulahendid asuvad E-toimikus ning arvestades, et tulevikus asuvad ka kõik Riigikohtu lahendid E-toimikus (praegu ei sisestata kõiki Riigikohtu kohtute infosüsteemi), siis Digesta E-toimiku osana on vältimatu. Praegu kopeerib Digesta kohtulahendeid või annab lingi Riigikohtu lahendile Riigikohtu veebil (kasutajal avaneb kaks veebilehitsejat).

Neljandaks peaks välja tooma, et AETisse plaanitav lahendite märksõnastamine, hindamine jt sarnased funktsioonid oleks kasutatavad just Digesta osana, samas ka AET Pro Bürooteenuse funktsioonina (eraldamatud). Digesta missioon on suuresti erialajuristidele suunatus, nende teenindamine. AETi tulevased professionaalsed kasutajad on sellest tõenäoliselt huvitatud; Digesta meeskond saaks ka sisendit advokaatidelt (hetkel saab Digesta sisendit I ja II astme huvitavate kaasuste kohta vaid kohtutelt endilt).

Digestas sisalduv lahendite otsing, lahenditele viitamine (nendele, mis on E-toimikus juba olemas, on oma sisult on erapooletu kohtust ja osapooltest. Seega ei tohiks olla Digesta kohtute infosüsteemi osa vaid just erapooletu osa kolmanda isiku juhtimisel. Sellele tuginedes tuleks kindlasti säilitada Digesta organisatsioon.

Digestas on hetkel ainsana teostatud seadusindeks (seadusesätete sesotamine kohtulahenditega) - see tuleks säilitada ning sel juhul pole vaja seda funktsiooni uuesti luua E-toimiku klientsüsteemis KISis (kohtute infosüsteem). Kohtute infosüsteemi saaks vastava funktsiooni üle tuua läbi E-toimiku.

11.2 Digesta lisafunktsionaalsus

Digesta lisafunktsionaalsus AET kasutaja silmis võiks olla:

- Digestas peavad aegunud lahendid (kus Riigikohus on võtnud teistsuguse seisukoha) saada külge vastava märke;
- Lahendi kommenteerimine ja hindamine. Avalikustatud lahendile saab kasutaja kirjutada kommentaari ning lahend peab olema kommentaari alusel eristatud ja otsitav (st kui seda on kommenteeritud).

Hinnangu andmine lahendile.

- Saab hinnata viiepallisüsteemis (st kas teistel kasutajatel on seda lahendit soovitatav lugeda). Selle kaudu on Digesta meeskonnal võimalik saada infot huvitavate kohtulahendite kohta.
- Erialajuristidele võiks teha Digestasse erilise suhtlemise võimaluse - lahendi soovitamise ja märksõnastamise võimaluse.
- Digesta osa võiks olla toimiku asjade (kohtu ja muude asjade) lahenditel põhineva statistika analüüs.

12. PUUTUMUS TEISTE INFOSÜSTEEMIDEGA

12.1 Puutumus E-Toimiku klientsüsteemidega- POLIS

AET on piltlikult väljendades parasiitsüsteem, mis edastab peamiselt kasutajale E-toimiku infot; näiteks andmeid menetluste ja nendes moodustatud dokumentide kohta. AETil on ka enda iseseisvad funktsioonid, milleks on näiteks volitamise funktsioon, oma seaded, oma dokumentide hoidmine ja kogumine. AET-il on väga suur ühisosa just nende süsteemidega, mis salvestavad E-Toimikusse infot ning teevad seda oma asutuse põhiprotsessis näiteks kriminaal- või tsiviilmenetluses. AETi põhiline andmevahetus põhineb KISil, KRMRil, POLISel. Seosed on toodud käesolevas analüüsis igas sisulises peatükis eraldi.

Eraldi tuleb aga mainida, et Politsei infosüsteemidel on plaanitud AETi sarnane ja sellega kattuv isikutele mõeldud funktsionaalsus.

Politsei e-teenuste lähteanalüüsi punktis 3.3.3 on toodud ära avalikud teenused autentimata kasutajale, milleks on:

- avaliku politseiinformatsiooni vaatamine;
- politseiinformatsiooni vaatamine kaardil;
- vihjete ja informatsiooni edastamine;
- avalike politsei registrite andmete vaatamine;
- blankettide allalaadimine ja täitmine.

Järgnevalt, punktis 3.3.4 on toodud suunatud teenused kodanikele või asutustele. Suunatud teenused on paljuski sarnased ja kattuvad AET analüüsis toodud avalike teenustega ning seetõttu on funktsioonid toodud võrdleva tabelina.

Politsei suunatud e-teenus	AET vastav teenus
Avalduse esitamine	Dokumendi esitamine asjas või alustava dokumendina
Väärteomenetluse andmete vaatamine	Oma asjade nägemine
Kasutaja kontaktide haldamine	Kasutaja kontaktide haldamine
Relvasoetusloa taotluse esitamine	Asja alustava dokumendi esitamine
Relvaloa vahetamise taotluse esitamine	Asja alustava dokumendi esitamine
Politseisse värbamise ankeedi esitamine	Asja alustava dokumendi esitamine?
Teavitusteenuse tellimine	Tagasiteadete tellimine
Minu dokumentide haldamine	Dokumendihaldus
Pressiteadete tellimine	-

Suhtelisest sarnasusest sõltumatult jääb ilmselt vajadus mõlema süsteemi järele eraldi. AET-i ei ole mõttekas viia teenuseid, mis on politsei e-teenustes. Mõningaid probleeme võib põhjustada kasutajate jaoks segane jaotus. Lahenduseks võiks olla AET-i tehtud link politsei e-teenuste juurde.

12.2 Äriregister, riigiasutuste register

E-toimikusse on plaanis liidestada äriregister ja riigiasutuste register. AET saab selle kaudu lisaväärtused nagu:

- asutuse autentimisel selle esindaja äratundmine
- volitatud esindaja äratundmine (nagu prokurist)
- õige riigiasutuse leidmine (pöördumiseks vmt)

Riigiasutuste registri puhul on probleemiks, et see ei sisalda asutuste allasutusi. Näiteks Tallinna Linnavalitsus on registris, tal on registrikood. Kui aga AETi kasutajat huvitab Tallinna Linnavalitsuse Kristiine Linnaosavalitsuse Sotsiaalkooldeosakond (millel on nt erinevad kontaktid võrreldes Tallinna Linnavalitsusega), siis vastavat asutust sellest registrist ei leidu. Teadaolevalt KRMRis plaanitakse juba allasutusi sisaldava andmestruktuuri loomist. Loodetavasti täiendatakse riigiasutuste registrit selliste andmetega.

12.3 Rahvastikuregister ja isikuandmed

Isikuandmete õigena hoidmine ja sellisena esitamine menetlevale asutusele on üks suuremaid probleeme erinevate asutuste menetluste juures. Rahvastikuregistri sidumine aitab luua võimaluse isikuandmete korrektsena hoidmiseks.

Kasutusjuhud:

- *hageja esitab hagi/avalduse (ehk alustav toiming E-toimikus toimiku avamiseks, nt kohtuasja alustamine) ning tal on soov vastaspoole või teise menetlusosalise elukoha väljaselgitamiseks. Rahvastikuregistri teenus on ka praegu tasuline ning selle kasutamist peab põhjendama.*

Praeguses olukorras on selline ligipääs juriidilistele isikutele siseministeeriumi kodulehel kirjeldatud järgmiselt:

Juriidilisel isikul on põhjendatud vajaduse korral õigus juurdepääsuks rahvastikuregistri andmetele, juhul kui nende andmetele ei ole kehtestatud juurdepääsupiirangut. Andmete väljastamiseks vähem kui saja isiku kohta tuleb esitada põhjendatud avaldus rahvastikuregistri volitatud töötlejale AS Andmevara aadressil Pärnu mnt. 139 D/1.

Juhul kui vajatakse andmeid rohkem kui saja isiku kohta aastas, tuleb esitada põhjendatud taotlus Siseministeeriumile, kes annab nõusoleku andmete väljastamiseks. Positiivse vastuse korral tuleb töö tehniliseks teostamiseks pöörduda AS Andmevara poole.

Eraisikul sama: Põhjendatud vajaduse korral on eraisikul võimalus saada infot ka teiste isikute kohta, seda juhul, kui nende andmetele ei ole kehtestatud juurdepääsupiirangut. Info saamiseks tuleb esitada põhjendatud avaldus rahvastikuregistri volitatud töötlejale AS Andmevara.

Kohtuasja (asja) eelregistreerimise funktsioon.

Funktsioon tähendab, et kohtuasja ei esitata veel menetlejale, kuid salvestatakse eelregistreerununa. Eelregistreerimine on vajalik selleks, et hageja/avaldaja saaks enne asja esitamist kasutada teatud teenuseid. Üheks selliseks teenuseks ongi siinkirjeldatav rahvastikuregistri andmete vaatamise teenus. Teenuse mõte seisneb selles, et kohtuasja

alustamine kellegi vastu on eelregistreeritud ehk avaldaja/hageja on end identifitseerinud ja teinud vastavad toimingud, teatades infosüsteemile, et ta soovib esitada kellegi vastu hagi/avaldust. See on ka kehtiva süsteemi järgi piisavaks põhjenduseks kellegi isikuandmete väljastamiseks rahvastikuregistrist. AETis oleks vastav teenus automatiseeritud.

Otsing peaks toimuma isikukoodi või nime (praeguse või endise) ja sünniaja järgi; otsingutulemus peaks kuvama ka endised nimed. Seotud isikute vaatamist esialgu vajalikuna ei näe, selle võiks jätta menetleja pädevusse.

E-toimiku isikuandmete nägemine. Juhul, kui ei ole teostatud RR liidestust on kasutajale ülalkirjeldatud viisil E-toimikus sisalduvad isikuandmed kättesaadavad. Probleemiks võib kujuneda, et näiteks kohtute infosüsteemi või mõnesse teise E-Toimiku klientsüsteemi sisestatud rahvastikuregistrijärgne või mõni teine aadress ei ole õige. Kasutajat tuleb ka teavitada, et tegemist ei pruugi olla õigete andmetega.

Kokkuvõtteks võib öelda, et füüsiliste isikute kontaktide nägemine peab olema piiratud, st neid võivad näha menetlusosalised oma kohtuasja (või eelregistreeritud kohtuasja) menetlusosaliste kohta, kuid mitte teiste füüsiliste isikute kohta.

12.4 Ametlikud teadaanded

E-toimiku Ametlike Teadaannetega liidestamisel oleks võimalik genereerida AETi kasutajatele teenus, mille järgi nad saab kohtuasja või eelregistreeritud kohtuasja menetlusosalise kohta näha selle isiku nime sisaldavaid ametlikke teadaandeid.

Tuleb silmas pidada, et isikuga tohib seostada ainult selliseid teadaandeid, mille puhul on isikusamasus 100%iselt tuvastatud (arvatavasti kui isikukood või registrikood klappib). Teadaandeid peaks ka liigitama, nt kohtutäituritega ei peaks seostama kõiki nende esitatud teadaandeid, sest neil on nii nende isikut puudutavad teadaanded kui ka tööasjus sisestatud teadaanded.

Ametlike teadaannete praegune sisestamine ei võimalda leida isikut puudutavaid teadaandeid ning seepärast tuleb süsteemi muuta. Teadaande vabateksti sisestatakse isikute nimed ilma nende isikukoodideta. Seega pole tuvastatav, milliste isikutega on tegu ning kas on tegu üldse isikutega.

Kasutajatel peab olema võimalus lisada teadaandeid läbi AET süsteemi või tuleks luua link ametlike teadaannete lisamiseks. Kasutusjuhiks on eelkõige pankrotihaldurite sisestatavad teated. Kohtutäiturid ja kohtud peaks tulevikus sellise võimaluse saama oma kasutatavast infosüsteemist (TÄITIS, KIS).

12.5 Seotus kohtueelse menetlusega

E-toimik ja AET võiksid tulevikus sisaldada kõikide kohtueelsete menetluste süsteemi nagu:

- Üürivaidluskomisjon
- Töövaidluskomisjon
- Vahekohus

Kui vastaval vaheinstantsil ei ole oma infosüsteemi, siis peaks AET kasutajale olema kergesti sisestatav dokumendi metainfona asutus (konkreetne valik asutustest, kes tegelevad kohtueelse menetlusega), selle lahendi kuupäev, lahendi liik jne. Selliselt on dokumendiloetelus konkreetsed andmed kohe olemas. Samuti saab sellise lahendi registreerimise baasilt sisestada, kas tegemist on selle lahendi vaidlustamise kohtuvaidlusega. Näiteks vahekohtulahend vaidlustatakse ringkonnakohtus, tööasjades aga ei vaidlustata konkreetset lahendit. Tööasjades on kohtueelse menetluse läbimine metainfona oluline asjaolu - näiteks soovib selle kohta teavet saada riik ning asja lahendav kohtunik saab selle järgi tulevikus asja otsida (töövaidluskomisjoni läbinud või läbimata). Oma tehnoloogilisest teostusest lähtuvalt ei erine kohtueelne menetlus suuresti AETis vääртеomenetluse läbiviimiseks kasutatavast funktsionaalsusest.

12.6 Üldised nõuded E-Toimiku klientsüsteemidele

Analüüsi käigus on ilmnunud nõuded E-toimiku teiste klientsüsteemide parandamiseks või täiendamiseks. Siinesitatu ei pürgi olema ammendav loetelu.

KRMRI E-toimiku nõuetes on kirjas, et asutusel ja esindajal on algus- ja lõpukuupäev. See nõue ei ole realiseeritud kõikides infosüsteemides. E-Toimiku klientsüsteemidele tuleneb eelnevast nõue, et esindajatele oleks võimalik määrata esindusõiguse tekkimise ja lõppemise päeva. Näiteks ajutise pankrotihalduri esindusõiguse lõppemise kuupäev. AETi tellijate täpsustada on, kuidas ja kas lõppenud esindusõigusega isikutele nende varasemaid kohtuasju näidatakse.

E-toimik tuleks tulevikus liidestada Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riikliku registriga (Rahandusministeeriumi valitsemisalas olev register). Nagu on esitatud KRMRI nõudes, peaks asutustele saama registreerida allasutusi. Vajalikud on nt politseiasutused (vajalikud on asutustevahelised seosed), kohtu allasutused, kohaliku omavalitsuse osakonnad (millel on erinevad kontaktaadressid nt). Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikus registris on allasutustena ära toodud ka vaid registrikoodiga asutused, ilma registrikoodita osakonnad on toodud nimeliselt ära struktuuris.

Moodustatavate dokumentide nummerdamissüsteem on vaja erinevate klientsüsteemide tellijate vahel kooskõlastada.

Üks olulisemaid nõudeid, mis kaasneb E-Toimiku rakendamisega on olemasolevate ja uute menetluste eristamine ning olemasolevate ja laekunud dokumentide eristamine ühe menetluse sees. Menetlejad peavad aru saama nendel lasuvatest menetluskohustustest, milleks analüüsi koostajad ei näe paremat võimalust kui funktsionaalsete alustamisvormide kasutamine läbivalt kõikides E-Toimiku klientsüsteemides.

12.6.1 Funktsionaalsed alustamisvormid

- Olemasolevate ja uute menetluste eristamine (millised menetlused on kasutajal juba olemas ja millised on lisandunud uued menetlused - vaated võivad erineda menetleja sisemise tööjaotuse tõttu).
- Menetleja esileheküljel nähtav kasutaja teavitamine selle kohta, kas talle on lisandunud uusi dokumente.

- Uue dokumendi E-Toimikusse lisamise aeg ning asutuse nimetus/isiku nimi, kust/kellelt dokument pärit on.
- Võimalus näha, millal uued asjad olid menetlusse võetud (esmaselt läbi vaadatud) ning ülejäänud asjadega seotud. Näide: märkus, et teave on tähele pandud või on vastavalt reageeritud.
- Võimalus näha menetluse või/ja menetleja muutumist kui menetlust juhivad teine asutus/menetleja.

12.7 Nõuded kohtute infosüsteemile -- KISile

- Kohtuasjaga seotud dokumentide laekumisest teavitamise funktsioon.
- KISis peab saama genereerida ja saata istungi kutseid, lisaks registreerida dokumente istungi juurde. Kohtustungi detailvaade peab sisaldama istungiga seotud dokumente (see nõue on kohtute infosüsteemile). Dokumendiloetus on näha, millise istungiga missugune dokument seotud on. AET kasutaja peab saama salvestada istungi juurde dokumendifaili oma teesidest, seda enne istungi toimumist või istungi ajal. Sama kehtib istungi ajal esitatavate muude dokumentide kohta.
- Menetlusosaline peab saama näha ajalugu, kes mis ajahetkel kohtuasja on menetlenud.
- KISis peab olema kõikidele menetlusosalistele nähtav väli kohtukulude kohta.
- Esindajatele konkreetsete büroode andmete, kontaktide märkimine KISis.
- KIS peab AETi automaatselt teavitama asja vastuvõtmisest kohtusse, ning näitama ära asja staatuse (kas kontrollitud või mitte).
- Liidetud kohtuasjade dokumendiloetelu peab olema AETi kasutajale nähtav ühena;
- Eraldatud asjade puhul vastavad viited;
- Riigi õigusabi ja menetlusabide kohta teabe sisestamiseks väljade loomine, mis annab võimaluse RÕA määramiseks ja kulude välja mõistmiseks ning kajastaks menetluskulusid ning sellest vabastamist.
- KISi lisada ekspertiisimääruse koostamise blanketid.
- Võimalus valida aktiivsete hulgast ekspert, haldur jne. ning kinnitada valik asja juurde.
- Määruste taotlemine läbi KISi tõendite väljamõistmiseks. Kasutajal on võimalus ise määrata, kas tegemist on taotlusega, millele on vaja kohtumäärust (tõendi väljanõudmiseks) või mitte. Kui kasutaja määrab, et tarvilik on kohtu määrus, siis saab taotluse esialgu kohus ehk menetleja. Menetleja saab lihtsalt ja mugavalt elektrooniliselt kinnitada, et taotlus on kohtu nõue.
- Outlookiga seotud istungite kalendri sisseehitamine. Selle kaudu peab käima istungite avalikustamine ning sama info jõuaks ka AETi.
- Kohtutel peab olema võimalus lisada ametlikke teadaandeid läbi KISi.
- Avalik ja täielik postiregister KISis.

12.8 Nõuded riiklikule kriminaalmenetlusregistrile - KRMRile

- Peab võimaldama teiste menetlusosaliste poolt esitatud dokumentide salvestamist ja kontrollimist.
- võimaldab RÕA määramist ja kulude väljamõistmist,

- tagab elektroonilise eksperdi valimise aktiivsetest ametnikest. Samas võimaldab lähteülesannete andmist, ekspertiisi määruste koostamist ja saatmist pädevasse organisatsiooni;
- sisaldab kontaktide osas esindajale märgitud büroo kontaktandmeid ja esindusõiguse aega.;
- võimaldab pädevatel menetlejatel esitada lisadokumente kohtule või mõnele teisele menetlusega seotud asutusele kui asi on kohtusse üle antud.
- Kohtumenetluse ja vastavate dokumentide täielik kajastamine.
- Liidetud asjade dokumendiloetelu nähtav ühena.

13. AET realisatsiooniplaani komponendid

AET tehniline realisatsioon on võimalik siduda koheselt E-Toimiku lahendustega, millest edasiselt saab peamine suhtlusstandard õiguskaitsevaldkonna infosüsteemide vahel. Täiendavad alternatiivid on AET teenuste ehitamine x-tee keskkonda ja nende kättesaadavaks tegemine näiteks läbi kodanikuportaali. Käesoleva analüüsi taustal on välistatud variant, et AET funktsionaalsed teenused loodaks eraldiseisvana mõne, või veelgi hullem - kõigi tulevases E-Toimikus osalevate infosüsteemide külge.

AET rakendamine tekitab hulgaliselt küsimusi seoses rakendusprojekti ulatuse ja selleks valitud lähtekohtade üle. Oluline on ka jälgida E-toimiku realiseerimiseks valitud strateegiaid. Rakendusprojekti koostamisel tekivad alljärgnevad valikud või probleemid:

- Kas liidestada mõni E-Toimiku klientsüsteem tervikuna tehes tema kogu funktsionaalsus kättesaadavaks läbi AETi?
- Kas AETi on võimalik rakendada üksiku menetlusliigi ja selle menetlusliigi asju teenindava infosüsteemi osalise liitumise puhul E-Toimikuga?
- Kuipalju AETi funktsionaalsust on võimalik jagada ning millistest põhimõtetest etapiviisilise teostatavuse juures lähtuda?
- Kui palju sõltub AET rakendamine vajalikest muudatustest klientsüsteemides?

Analüüsi koostajate seisukoha järgi oleks kõige otstarbekam AET esmalt teostada tsiviilmenetluses ja sidussüsteemina on kaasatud esmalt üksnes kohtute infosüsteem KIS. Esialgsel hinnangul tundub see kõige kiirem tee AET kasutuselevõtuks ning positiivsete tulemite saamiseks. AET baasfunktsionaalsus tuleb teostada E-Toimiku tehnilise lahenduse baasil ja selle teostamisega kaasneb KISis sisalduvate tsiviilmenetluse andmete üleviimine E-Toimikusse.

Täpsem arendusetappide sisu peab selguma infosüsteemi detailse tellimise käigus ja pärast kooskõlastust seotud teiste infosüsteemide ja nende projektiplaanidega. Siin esitatu on seega paljuski tinglik.

Hetkel on võimalik väita, et AETi on võimalik arendada väga suuresti etapiviisiliselt, kusjuures esmase baasfunktsionaalsuse realiseerimine ei ole väga keeruline ülesanne. Käesolevas analüüsis on kirjeldatud AETi maksimaalne variant, milleni jõudmiseks kulub 4-7 eraldiseisvat suuremat arendusetappi.

AETi esimene versioon võiks aga koosneda lihtsast funktsionaalsusest, mis rahuldaks enamiku kasutajate vajadused.

Näitlik funktsionaalsus:

- Tsiviilasja alustamine, poolte andmete märkimine, asja andmete/klassifikaatorite ja nõuete sisestamine metainfona
- Dokumendi üleslaadimine toimikusse
- Dokumenti esitamine üksnes menetlejale
- Dokumendi esitamine AET blanketilt/ankeedit
- Teade dokumendi üleslaadimisest kohtu või teise menetlusosalise poolt
- Sisselogimine ja kasutajaõigused, volituste lõppemine asjas

14. Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib nentida, et analüüsimeeskond peab AET realiseerimist põhjendatuks. Analüüsi tulemusena ilmnis mitmeid täiendavaid valdkondi, kus AETi realiseerimisest oleks kasu - näiteks AETi kasutamine väärteomenetluses ja ekspertide poolt.

Väärteomenetluses AET Pro kaudu erinevate menetlejate otsuste sisestamine võib tagada olukorra, kus kõik väärteomenetlused ja otsused on sisestatud E-Toimiku infosüsteemi. See lihtsustab oluliselt väärteomenetluste edasikaebamist, kokkuvõtete tegemist ja statistika kogumist erinevate menetlejate tööst.

Vastava tahte olemasolul tuleb seadustada kõigile väärteomenetlejatele kohustus nende poolt läbiviidavate menetluste registreerimiseks E-Toimikus läbi AETi.

AET loob suured eeldused võimalikuks üleminekuks täisdigitaalsele toimikule, mis on üks E-Toimiku lõppeesmärke. Mida varem pakutakse erinevatele kasutajatele selleks võimalus, seda parem.

AET on ühtlasi üks väheseid E-Toimiku klientsüsteeme, millest saadav kasu on nähtav igale kodanikule, selliselt võib AET julgelt kandideerida kogu E-Toimiku visiitkaardiks.

1.LISA: Menetluskulude loetelu:

Menetluskulu liik	Menetluskulu nimetus
Riigilõiv	Riigilõiv
Kautsjon	Kassatsioonikautsjon
	hagi tagamise kautsjon
	kaja kautsjon
	menetluse taastamise kautsjon
	tähtaja ennistamise kautsjon
Asja läbivaatamise kulu	tunnistaja päevaraha
	tunnistaja saamata jäänud sissetulek
	tunnistaja sõidukulude hüvitamine
	Tunnistajatasu
	tunnistaja korteriraha
	tunnistaja ööbimiskulud
	tunnistajale muude kulude hüvitamine
	eksperdi saamata jäänud sissetulek
	eksperdi sõidukulude hüvitamine
	Eksperditasu
	eksperdi ööbimiskulud
	eksperdile muude kulutuste hüvitamine
	eksperdi päevaraha
	eksperdi korteriraha
	Tõlgitasu
	tõlgi sõidukulude hüvitamine
	tõlgi päevaraha
	tõlgi ööbimiskulud
	tõlgi saamata jäänud sissetulek
	tõlgile muude kulude hüvitamine
	spetsialisti saamata jäänud sissetulek
	spetsialisti päevaraha
	spetsialisti sõidukulud
	spetsialisti ööbimiskulud
	kannatanu saamata jäänud sissetulek
	kannatanu päevaraha
	kannatanu sõidukulud
	kannatanu ööbimiskulud
	protsessiosalise saamata jäänud sissetulek
	protsessiosalise sõidukulud
	protsessiosalise korteriraha
	protsessiosalise päevaraha
	dokumentaalse tõendi saamise kulu
	asitõendi saamise kulu
	asitõendi hoiutasu
	asitõendi saatekulud
	asitõendi hävitamiskulud
	konfiskeeritud vara hoiukulud
	konfiskeeritud vara võõrandamiskulud

	konfiskeeritud vara hävitamiskulud
	konfiskeeritud vara asendamise tasu
	vaatluse kulu (sh sellega seotud sõidukulud
	menetlusdokumentide kättetoimetamise kulu
	menetlusdokumentide edastamise kulu
	menetlusdokumentide väljastamise kulu
	muud postikulud
	väljaandes Ametlikud Teadaanded või ajalehes kutse või teate avaldamise kulu
	tsiviilasja hinna määramise kulud
	Ekspertiisikulud
	tsiviilhagi tagamisest tingitud kulud
	sundraha esimese astme kuriteos süüdimõistmise korral
	sundraha teise astme kuriteos süüdimõistmise korral
	toimiku materjalist koopia tegemise kulud
Õigusabikulud	kaitsja tasu
	määratud kaitsja tasu
	advokaadi kulu
	nõustaja kulu
	muu lepingulise esindaja kulu
	vajalikud kaitsekulud (kui kahtlustatav või süüdistatav end ise kaitseb
	muu esindaja kulu
Kohtuväline kulu	menetlusosaliste sõidukulud
	menetlusosaliste saamata jäänud töötasu või muu püsiv sissetulek
	seaduses sätestatud kohtueelse menetluse kulud
	kohtutäituri tasu hagi tagamise eest ja hagi tagamise määruse täitmise kulud
	menetluskulude kandmisel menetlusabi taotlemise avalduse menetlemise kulud
Muud kulud	joobe tuvastamisega seotud kulud
	muud kriminaalasja menetlemisega tekkinud kulud (v.a eri- või lisakulud)
	muud väärteoasja menetlemisega seotud kulud (v.a eri- või lisakulud)
Erikulud	menetlusosalise ilmumata jätmise tõttu kohtuistungil edasilükkamisest tingitud kulud
	sundtoomise kulud
Lisakulud	tasu, mis makstakse menetlusvälisele isikule tõendamiseseme asjaolude kohta saadud teabe eest
	kahtlustatava või süüdistatava vahi all pidamise kulud
	koosseisulise tõlgi kulude hüvitamine
	riigi poolt isikule alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitamise seaduse alusel makstavad summad
	riigi ja kohaliku omavalitsuse kulud, mis on tekkinud seoses kriminaalmenetlusega (v.a valitud kaitsja või esindaja tasu või muud menetlusosalise vajalikud kulud, mis on tekkinud seoses kriminaalmenetlusega (väärteomenetlusega) ning muud menetlejal kriminaalasja (väärteoasja) menetlemisega tekkinud

	kulud
--	-------

2. LISA: AET esimese versiooni esmased nõuded

1. Oma kohtuasjade nägemine AETis

Iteratsioonis teostatakse kasutajale vorm, millelt on tal võimalik näha asjade nimekirja, kus ta on menetlusosaline. Vormil on tabel asjadest koos mõnede andmetega; nt asja alustamise kuupäev, asja number ja pealkiri, menetteja, menetluse staatus. Vormil on lingid kasutamissoetusele ja -tingimustele, oma andmed ja nende muutmise võimalus.

2. Kohtuasja alustamine AETis

AET kasutajale luuakse kohtuasja alustamise võimalus kohtuasja metaandmete sisestamisega. Sisestatavad metaandmed on samad, mis KISi sisestatavad andmed, näiteks menetlusosaliste nimed, avalduse liik ja nõuded, asja hind. Vormil saab üles laadida kohtuasja alustamise dokumendi koos lisadega.

Isikute andmete sisestamisel saab teha päringu isiku leidmiseks (tema andmete kontrollimiseks ja saamiseks), kuid turvalisuse kaalutlustel alles pärast kohtuasja eelregistreerimist. Eelregistreeritud kohtuasjad on KISi kohtule nähtavad, kuid neid ei saa aktsepteerida. Eelregistreeritud kohtuasja saab kasutaja tühistada ning selleks on nõutav põhjenduse kirjutamine vabatekstina (seda võidakse kontrollida juhul kui on teostatud päringuid).

3. Kohtuasja metainfo AETis

Iteratsioonis teostatakse asjade kohta käiva metaandmete esitamine AET kasutajale. Luuakse vorm asja vaatest, mille osadeks on näiteks: kohtuasja üldandmed, osalised, kohtuasja lahendused, kohtuasja kinnitatud dokumentide nimistu.

AET kasutajale arusaadaval kujul peab olema kuvatud ja kohtuasjade liitmise ja eraldamise info.

4. Dokumendi üleslaadimine ja esitamine asjas AETi kaudu

AET kasutajale luuakse võimalus nii alustatavas kui käimasolevas asjas esitada dokumente ja nende lisasid digitaalselt.

Maksekäsublanketid (võlgnevus ja elatis), RÕA taotlemise ja menetlusabi taotlemise blanketid (koos majandusliku olukorra teatise blanketiga); lihtne hagi/avalduse/taotluse blankett (isikuandmete sisestamisega) AETis

Luuakse võimalus kasutajale genereerida esitatav dokument blanketilt. Metaandmed peab kasutaja sisestama igal juhul. Selles iteratsioonis viiakse need andmed blanketile. Dokument peab olema eelvaadatav ja väljaprintitav. Maksekäsu blanketid, RÕA taotlemise ja menetlusabi taotlemise blanketid ning majandusliku seisundi teatise blanketid on Justiitsministeeriumi poolt juba välja töötatud.

5. Tagasiteated AETi kasutajale, teadete ühendus e-postkastiga

Kasutajale luuakse funktsioon, millega ta saab oma e-posti kaudu infot teatud kohtuasjas toimuvatest sündmustest. Sellisteks sündmusteks on näiteks dokumendi saabumine kohtuasjas, kohtudokumendi registreerimine, kohtuasjale menetleja määramine, jne.

6. Logimine ja õigused AETis

Teostatakse infosüsteemist andmete kuvamise piirangud. Nt tunnistaja ei näe menetluses osaleva isikuna kohtuasja dokumente, samas kui menetlusalune, hageja, kostja, avaldaja ja asjasse puutuvad isikud näevad neid dokumente.

Turvalisuse tagamiseks tuleb AETi kaudu teostatud toimingute sooritamiseks sisse logida. Vormide avamise ja vaatamise lehele logitakse otsinguvormide osas, milleks on esimeses versioonis näiteks isikute otsing.

7. AETi kasutamissopeetus ja tingimused

AET kasutajaliidesesse pannakse üles link kasutamissopeetuse failile. Iteratsioon sisaldab enamikus tellija sisulist tööd kasutamissopeetuse ja -tingimuste koostamiseks. Enne AET kasutajaks registreerimist tuleb kasutajal anda kasutamistingimuste kohta nõusolek. Kasutajalt nõutakse oma kontaktandmete kinnitamist. Kui rakendatakse AETi uus versioon, siis kasutaja sisenemisel AETisse ilmuvad talle kasutamistingimused, mille kasutaja peab samuti aktsepteerima.

8. Esindaja ja teiste menetlusosaliste määramine AETis

Iteratsioonis teostatakse funktsioon, millega kasutaja saab olemasolevas asjas lisada uusi menetlusosalisi ning nende andmeid. Menetlusosalise sisestamine on analoog KISis menetlusosaliste ja nende esindajate sisestamisele.

9. Kantselei esilehekülg ja laekunud asjade kontroll KISis

KISi luuakse vorm, millelt KIS kasutaja (eeldatavasti kantseleiametnik) näeb kohtusse AETi kaudu saabunud dokumente. Dokument võib olla kohtuasja alustav või vahedokument. Kantseleiametnik peab olema veendunud, et dokument avaneb ning seejärel dokumendi kas aktsepteerima või teavitama selle saatjat dokumendi kõlbmatusest. Aktsepteerimise järel alustatakse dokumendi alusel uut asja või suunatakse see õigesse kohtuasja. Uue kohtuasja loomise puhul kontrollib KIS kasutaja ka isikute andmeid, asja liiki, hagi hinda jne ning vajadusel muudab neid.

Kantseleile on nähtavad ka eelregistreeritud kohtuasjad, kuid neid ei saa aktsepteerida.

10. Menetlusgrupi esilehekülg KISis

Loodavalt vormilt näeb KIS kasutaja AETi kasutaja tehtud muudatusi oma menetlusgrupi kohtuasjades. Näiteks kui AET kasutaja muudab hagi hinda, esitab asjas uue dokumendi vms.

11. Avalik postiregister KISis

KISis teostatakse funktsioon, millega KISi sisestatud dokumendid avaldatakse avalikus kohtu postiregistris. Kantseleil peab olema võimalus märkida, kas tegemist on avalikus postiregistris avalikustatavaid andmeid sisaldav dokument või mitte. Nõuetes saab määrata, et mingit liiki dokumente vaikimisi ei avalikustata või avalikustatakse (seda saab aga igal üksikjuhul kasutaja muuta).

12. Autentimine

AETisse ligipääsude loomine Internetipanga ja riik.ee kaudu.

13. Isikute andmed KISis ja KRMRis

Tuleb teostada funktsionaalsus, millega saab lõpetada menetlusosalise lahkumisel menetlusest tema staatust asjas muuta. Menetlusosalise staatuse lõppemisel AETis on tema kohtuasi mitteaktiivne, seda ei saa enam avada või muuta.

3.LISA: Märksõnade tähendused

E-Toimik	E-Toimik on integreeritud infosüsteem, mis ühendab omavahel politsei, prokuratuuri, kohtute ja teiste menetlejate infosüsteeme tagades tsentraalse menetlusinfo (dokumendid, metainfo) hoidmise ja edastamise õigustatud isikutele läbi nenede kasutatavate klientinfosüsteemide
AET	Avalik E-toimik
AET baasteenus	Avalik E-toimik - hõlmab tasuta teenuseid ning vahendatud tasulisi teenuseid
AET Pro	Professionaalile mõeldud AET teenuste osa - hõlmab tasulisi funktsioone, mis on loodud AETis spetsiaalselt professionaalile, kasutamiseks advokaadi- või õigusbüroole.
Menetleja	Menetlust juhtiv asutus või isik (kohtunik, prokurör jt)
Asi	Eeluurimis-, või kohtuasi, mis võib jaguneda mitmeks eraldi menetluseks, näiteks esimese ja teise astme kohtumenetluseks.
KIS	Kohtute infosüsteem
TäitIS	Kohtutäiturite infosüsteem
VANGIS	Vanglate infosüsteem
POLIS	Politsei infosüsteem
KRMR	Kriminaalmenetluse infosüsteem
Digesta	Kohtulahendite abstraktide ja muu õigusinfo süsteem
WIKI	Päevik/kalender, laialdase märksõnastamise ja sündmuste kirjeldamise võimalusega
RÕA	Riigi õigusabi (riigi õigusabi seaduse mõttes)
KOV	Kohalik omavalitsus
KrhIS	Kriminaalhooldajate infosüsteem
Kohustusregister	E-Toimiku loogiline osa, mis salvestab andmeid karistuste, nõuete ja kohustuste kohta ning teeb need kättesaadavaks kohustustega tegelevatele infosüsteemidele (näiteks TäitIS, KrhIS ja VangIS)
SAP	Riigi raamatupidamiseks kasutatav tarkvara

4.LISA: Kasutatud allikmaterjal

Seadusandlikud aktid:

Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukord(RTL 2005, 124, 1973)
Justiitsministri kinnitatud maksekäsu ja majandusliku teatise blanketid. Kättesaadav:
www.just.ee

Justiitsministri 29. novembri 2005.a määrus nr 50 "Menetlusabi taotluse ja sellele lisatava teatise näidisvorm ja selles sisalduvate andmete loetelu" (RTL, 08.12.2005, 116, 1827)

Tsiviilkohtumenetluse seadustik (RTI, 19.05.2005, 26, 197)

Kriminaalmenetluse seadustik (RT I 2003, 27, 166)

Infosüsteemide dokumentatsioon:

KIS nõuete loetelu

KRMR nõuete loetelu

Politsei e-teenuste lähteanalüüs. (Etapp3: Tulevikumudeli loomine; Tulevikumudel: E-toimik; Ver 1.1 11.04.2006)

Ametlike teadaannete kasutamishend. Kättesaadav: www.ametlikudteadaanded.ee

Õiguskaitse valdkonna infoarhitektuuri ja tehnoloogilise suuna analüüs. Lõppraport. Price Waterhouse Coopers. 2005.

KIS Projekti profiil